

RMK I. 998

Ego habeo librum. Steph. Zúch. Alin. Topicsus. 1747.
28 Julij.

DÖGHALALELIEN
yalo Orvosság.

Az az:

A Pestises időkben, s' helyekben való
s' lakó embereknek ki-
adatott

SZENTELMEL

KEDÉS,

Melyben mind a Pestisnek nehézsége ki-fe-
jeztetik, s' mind a minémű karban
helyhezterett emberek találtat-
nak, azok orvosoltat-
nak meg,

Prædikáltatott

Sz. A. S. P. E. E. P. A.

SAROS PATAKON,

Nyomtattatott ROSNYAI JÁNOS által.

ANNO 1662.

NEMESNEMZETESVITEZLÉ
BAXI ISTVÁN ÚRAMNAK
NEMESABA-ÚJVARMEGTENEK HASZNOS

NEMES NEMZETES KAZINCZI PETER
Uramnak, Nemes Zemplén Vármegyének, ez esztendőben
Pozsoni Ország gyűlésében egygyik becsületes követtyének.
NEMES NEMZETES GASPAPAI
Mostani Parag érdemes fő Birájának, nékem becsületes Pa-
tronusimnak Fautorimnak, &c &c. A' békefélé élet Urátúl,
békeféléjét, és kedves életet kívánok.

Mivel Nemzetes Uraim a' jó Lelki Pásztoroknak (harcáérkezhetik) a' tiszt, hogy tanítsom: 1. Közhelyeken. 2. Házonkint. 3. Irásfal-is. Az elsőben verődöm: a' nekem adatott Gira szerént. Vajh! másodikra érkezhejném! De sok az aratásra való gabona s' keves az a' Immár csak harmadik ne mulnék el: De kitsoda mind ezekre alkalma Im mindaz általez Pestises tudó alkalmatosságával, nemely jó akaróm. Köz helyen hallott tanításfomat hogy Irás által közönfegyességé tenném, megintestven tetetett hogy a' kegyelmerek neve alatt terjeszszem ki, e' fél elmélkedéseknek sörülőjora való le-írásában való szokatlanságom miatt mint egy idétlen szülöttet. De nem oly idétlen mindenesfűl, hogy valam pihegésre való mozgásnak lelke nem volna benne. Kegyelmetek vege magá oltalmában, s' táplálásában, hogy gyenge lelegzése, élő lélekké változzék. Ennek szülőjét pedig tessék magá egysser bé-vőtti szerelmével neve kedéssel meg-tartani! Az életnek, egészégnek, békeségnek Isten legyen Kegyelmetekkel! Iratott Anno 1662. 7. Septembri.

SZEPSI ANDRAS ALTAL

Leczke.

Moyſes V. Könyvének 28. Réſze 27-dik vers.

Hozzád ragaszkya az Ur a' d'ig halált, miglen meg-
emeszt tegedet.

EZ huszon nyolczadik rész, két szá-
szakra oszol: I. Sok szép áldásokrol volo
ígéretnek vadnak az Isten parantsolatit meg-
tartóknak *v. 1. 14.* II. Kemény fenyege-
rések az Ur parantsolatit által hágók ellen *v. 15.* a rész-
nek utolsó verseig.

Az büntetések között egygyik a' dőghalál; melyről
a' mi leczkénkben.

Melly fenyegetéssel tellyes Leczkénk áll ilyen
punctomokból.

1. Maga a bűntetésnek neve; dög-halál.
2. Ez bűntetésnek ki-szolgáltatásának módja; Ragasztatik.
3. A' fzemélyek, avagy nép. a' melyre ragasztatik re read:
4. A' kimunkálósíza ez el-ragasztatást; az Ur.
5. Ez el-ragasztatot dög-halálnak kiterjedése, hathatósága; míg meg emeszt tégedet.

Rendel lássuk ezeket:

Az fenyegetésben való büntetés, dőghalál: vagy a mint a' Deák szó magyarrá lőtt Pestis. Az, azért a' Kérdés, Mitsoda a' pestis? A 2 Kőzen.

A 2

Közen.

Handwritten label: *Handwritten text, possibly a name or title, written vertically.*

DÖGHALÁL ELLEN

Közönségesen pestisnek mondhatni mindenféle ártalmas sűrűn halált hozó, avagy igen nehezen, fokakot majd mint egy rendkívül meg nyavalyásító betegséget. Külömböztetve pedig s' szorosb értelemmel pestisnek mondani szokták, azt a' kiválképpen való ártalmas és halálos, avagy csak halálosképpen meg-győtrő nyavalyának nemét-is, melly az boszszu állo Isten igaz ítéletinek, és haragjának eszköze, vagy jele a' rendkívül való tsapásnak el-végezésében.

Ugyan-is a' Pestis az Isten terhes és veszedelmes rendkívül való tsapásának egyike, mellyet Iste rendkívül való bűnökért szokot valamely Országának, városnak, háznak, népére bocsátani. *Lásd Habac. Profetánál Cap. 3. v. 5.* Az ő orczája élőt dőghalál jár, és az ő lábai élőt tűzes kelifek.

Ehez képest az pestisen, dőgön szorosb értelem szerint értem azokat a' nyavalyákat, mellyeket öldöklő, vagy csak keservefen sebhető mirigynek és pokolvarnak nevezünk, a' mellyek által, sűrűbben, hirtelenül, öletnek, és nyomorgattatnak mind Iffiak, Szűzek, mind tsecszópók és vénck.

Kezdeti lévén azért ez mostani időben közöttünk ezen pestis nemének hogy értsük, különkülön nevezet az Szent Írásból, és igaz ki-fejezésit, szükséges.

I. Mondatik ez *Dőgnek*; nem-is okánélkül: (1) Mert mihelt az emberben bé-szál, ottan dőggé teszi az embert; tégyen bizonyosságot erről a' kire esik, vagy kik másokban szemlélik, elméjét el-foglallja, erejét el-veszi, magával joltethetetlenne teszi, még mig meg nem halna már meg-holtá teszi: minden embereknek irtoztatására veti. &c. Menyi rothat bűdös genyetséget folytat ki, menyé

VALÓ ORVOSSÁG.

menyi ként, fájdalmat szerez, ha kik gyogynálásra térnek-is, nincs a' ki ne lássa. (2) Mert, mihelt a' lelket oszlattya a' testül, ottan az egész testnek minden nedveségit majd el-viselhetetlen bűdös rothat senyvedégre valtoztattya. Láttuk az másképpen való rendes halálban, mely sok ideig el-tartatthatnak a' lélek nélkül való testek, kiken, vagy csak a' holt testnek kedvesitül, kívánatos nézések lehetnek, nem lévén semmi irtoztató sárvizes puffadások, dohos, genyetséges meg-indulások. De a' pestis údein, mihelt a' lélek válik a' testül, s' ottan puffad az egész test, meg vész iszszonyún, el-szenyverhetetlen bűdös genyetséges sárvizzel; melly repedeztetit bőrit, folytattya orrát, tajtékoztattya száját (hogy a' többit ne emliczem) s' ottan nem csak férgeknek adgya, de ugyan magából, magát emészto férgeket nemz. Oh dőgnek, dőge!

II. *Hévségnek, Gyuladózásnak, Habac. 3. 5.* Tűzes kelésnek. *Mos. 5. K. 32. 24.* Gyuladozo betegségnek. Nyers és aszszu fát meg-égcto tűznek. *Ezek. 20. 47.* Mert mint a' tűzben vetteter ember a' füst, hévség, láng közzött, még élteben már láttatik meg fulladottnak lenni, ugy a' pestisben, &c.

III. *Madár szörinek. Lásd Solt. k. 91. v. 3.* Oka; Mert, valamint a' Madár véletlen meg-akad s' hirtelen meg-fojtatik a' törtül; ugy az ember a' pestis által. Maa' kiket jo egelesgben látz, a' pestis töre által holnap koporofoban Zárva, temetőre kíséred.

IV. *Ejszakai kegyetlenkedő felelem. Solt. K. 91. v. 3.* Nem csak azért hogy gyakorta Ejszaka szokta kegyetlenkedéset gyümölszöztetni. *Lásd Mos. 2. K. 12. v. 29.*

DÖGHALÁL ELLEN

Esa. 37. 36. 2. Kiral. 19. 35. Hanem hogy, Ejszakai irtoztato, s' kegyetlenkedő fétárságnak homályát voníza az emberre, s' önti szívében mind azoknak a' kiket fojtogat, s' mind a' kik a' fojtogatást szemlélik. Az-is ide járul hogy személy válogatás nélkül, mindenekezt fojtogat. *Lásd Mos. 5. K. 32. v. 25.* Meg emészti az ő ágyasházokban az rettegés az lfiatás-is, a' Szűzet-is, a' Csetészopot-is; a' Vén embert-is.

V. *Délben röpülő nyilnak.* *Solt. Könyv. 91. 5.* Mert mint az első nyil hirtelen, sebessen sebesít, ő!; Így a' pestis, *Lásd Mos. 2. Könyv. 12. 29.* Ej félkor az embereknek minden első szülöttét; az barmoknak minden első fajzát. Egy éjel száz nyolczvanötözért a' Senacherib táborában. *Esa. 37. 36.* Hetven ezeret harmadnap alatt Izraelben. *2. Sam. 24. 15.* Nem csak sebhete, hanem ugyan még-is őlé.

VI. *Halálnak.* Méltann-is. (1) Mert leg gyakrabban meg-őli az embert, s' még sokakat a' második halálbann-is taszít. (2) Mert ha meg nem őli-is szintén az léleknek a' testül való meg-ozslásával, de valóban levízi a' halálnak árnyékában. Ezek az ő nevezeti; melyeknek meg-is felel, úgy annyéra hogy neveit nem csak nével, hanem ugyan cselekedettel-is meg-bizonyítja, úgy lenni.

Immár lássuk rövid Summában; mitsoda a' pestis? Nem egyéb hanem.

A' Mirigy Pokolvarbul álló pestis, döghalál, az igazságos, szent és rettenetes Istennek [Ki meg emészti a' rúz, és a' kinek kezében esni rettenetes dolog] igaz ítélleti szerint oly rendkívül való veszedelmes tsapása, mely-

VALÓ ORVÓSSÁG.

fa, melyben a' koporsó igen ki-terjesztette az ő halát, és az ő torkát felette igen feltátotta, hogy az Isten népének mind tiszteletese, mind közönséges fokasága abban le-szállyanak, és a' kik e' földön gyönyörűségben éltenek.

Ertyük mi légyen a' pestis. Lássuk immár.

II. Kik fenyegettetnek ezzel?

Felelet. I. Néha fenyegettetnek az barmok, okátalan állatok. *Mos. 2. K. 9. 3. 6.* Imé az Ur kezei lesznek a' mezei barmaidon, lovaidon, szamáridon, ökrideon, juhaidon, igen nagy döghalállal. És másodnapon meg hala Egyiptúnak minden barm. II. Néha egyzer s' mind, mind a' barmok, s' mind az emberek. *Mos. 2. K. 11. 5. és 12. 29.* Meg-hal minden első szülött Egyiptom, földén a' Pharahónak első szülöttétül fogva, ki ül az ő Királyi székekben, mind a' Malom hajto szolgálonak első szülöttéig. És minden okátalan állatoknak első fajzáig s' úgy lön. *Lásd Solt. K. 78. 50.* III. Néha magánosan csak az emberek ellen, de minden személy válogatás nélkül, mind jok mind gonoszok ellen (noha, néha a' hivek kiválasztattatnak, mint meg-láthatni. *Solt. K. 91. v. 3. &c.*) Meg-eset Ezechiason. *2. Kiral. K. 20. 5-7.* meg-esik minden rendeken, *Lásd Esa. 5. 14. 15. Mos. 5. K. 32. 25. Jerem. 16. 6.* A' mi letzkénkben nints meghatározás, hanem csak általlýában való köz ki-sejezese: Te hozzád. Ercs.

1. Minden rendeket. *Mos. 5. K. 32. 25. Esa. 5. 14. Jer. 16. 6.*

2. Mind embereket, mind barmokat. *Jerem. 21. 6. Ezech. 14. 19.* Ist pe-

DÖGHALÁL EELLEN

Itt penig a' mi nagyobb a' Sido nemzetséget minden
rendeivel, Barmaival; a' mely Nemzetséget Isten min-
den népek, nemzetségek közül választot vala magának
kiválképpen való népül, és törttevala minden népeknél
fellyebvalová, mellyeket teremtet, ditsérettel, nével,
ditsóséggel, hogy ő néki lenne szent népe. *Mof. 5. K.*
26. 19. Mellyé a' fiúság, a' ditsóság, a' parantsolatok,
a' törvének rendelése, az Isteni tisztletek, és az igc-
reték. *Rom. 9. 4.*

I. Miaz oka hogy Isten, illy szerelmes népet,
illy sérelmes csapással fenyegecsé?

Felel. Mert az Isten magának szerelmetesb, és az ő
ditsóságának meg-bántodása, ő szent felségének leg sze-
relmesb. Azért annak meg-sértését leg sérelmesben-
bünteti meg.

Ertekezzünk, ezt meg értven, a' harmadik
punctrul: Miképpen ízál immár ez

Csapás a' népére?

Felel. Reá ragasztatik; mert azt mondgya: Hoz-
zád ragasztja az Ur? Ugy de mit részen az? Hozzá ragaz-
tani itt annyét részen, mint a' pestissel meg-veretni.
Hasonlatosság által való szollás ez, mely fok dolgokbul
meg-mutatthatik: példának okáért Reád avagy beléd
ragad, mint a' tűz a' fában. *Ezech. 20. 47.* Reád ragad;
mint az méreggel meg-kent nyilvason ember testében
belőtt méreg, mely minden ereit, inait az egész testnek,
sőt minden részeit úgy el-fogja, hogy azt egyéb a' ke-
serű halálnál ki ne vonhassa.

Reád ragadt, mint a' rothatság az almában, mel-
lyet az utá mikor a' rothatság belé esett, akar mint őrizd,
akar

VALÓ ORVOSSÁG.

akarhová helyheztesd, de csak el-kell veszni, nincs so-
ha olly mesterség, hogy a' rothadástul mentéte lehe-
sen. Így ragad el a' pestis, &c.

Reád ragad; Mint a' te tested bőre a' húsfodhoz,
húsfod esontodhoz, tsontaidnak által egymáshoz, hogy
a' mint ezek egymástul soha el nem választathatnak,
hanem vagy halát, vagy halálhoz, sőt annál nehezeb
nyavalyát hoznak. Így a' pestis.

Ellenvetés. Híszem mindenkor reánk vagyon ragadva
a' halál: Mett a' hola' bűn ota' halál. *Rom. 5. 12.*

Miképpen mondgya tehát hogy reánk ragasztja.

Felel. Szent igaz ez; a' mi néz a' rend szerint való
meg-halást, melynek mindenkoron maga erejében fen-
álló törvényét, tsináltatá első szüléink esete, hogy tud-
ni-illik; minden embernek egyiser meg kellyen hálai.
De rendkívül való ám ez, úgy mint rendkívül való vét. *Sidok 9.*
keknek, rend kívül való tsapása. Melyhez képest, nem *27.*
mondarik ez csak halálnak, hanem döghalálnak.

De erről majd aláb többet; Most lássuk a' negye-
dik Csikkelyt:

Ki tselekefzi ez el-ragasztat? Az Ur;

Mellyik Ur?

1. Az ki bir a' pokolnak és a' halálnak kulcsaival.

Apo. 1. 18.

2. A' kinek úgy vagyunk kezében, mint a' fár a' fa-
zakasnak. *Rom. 9. 22. 23. Jerem. 18. 6.*

3. A' ki az ember életének határát el-rendelte,
mellyet által nem hághat. *Job 14. 5* Es a' kinek könyvei-
ben irván vagy az ember életének napjai. *Solt. 139. 16.*

4. A' ki egyedül őlhet és elevenithet; febesithet és
gyogit.

B

gyógyíthat; és senki az ő kezéből magát ki nem szakaszt-
hattya. *Mof. 5. K. 32. v. 30.*

5. A' kinek lelke előtt senki, sohová el nem me-
het. *Solt. K. 139. 7. - 12.*

6. A' ki mindent meg cselekedhetik a' mit akar.
Solt. K. 115. 3. és 134. 5. és a' mit meg-mond, meg-tel-
lyesíti. *Mof. 4. K. 23. 19.* Es senki az ő karját el-nem for-
dithattya, sem az ő akarattjának senki ellene nem ál-
hat. *Rom. 9. 19.*

Ez immár az Ur a' ki el-ragasztja. De erről töb-
bet fogunk hallani az tanuságban.

S' Meddig, s' minémű munkára lesz oda-
ragasztja?

V. Ez immár Letskénk ötödik czikkelye: Miglen
meg-emészt tégedet.

Ez-is hasonlatosság szerint való szollás. Meg-
emészt.

I. Jelent igen keserveffen és nehezen győtrőnya-
valyát; melly avagy éppen meg-öl, és rothadás s' férgek
étele által való meg-emésztésre ad, avagy tsak ugy meg-
győtrő, hogy bőrdőt tsontaidhoz száraztja, és ele-
tedet mint egy ugyan meg-olvasztja. *Job. 7. 5.* Halljuk
Mofest: Meg-emésztetnek és el-vesznek gyulasztó be-
tegségekkel, és keserű halállal. Még pedig személy való-
gatás nélkül mindenek.

Iffiak, Szűzek, Csetszopók, Vén emberek. *Mof.
5. K. 32. 24.* Erre nézve mondatik veszedelmes ítélet-
nek. *Ezech. 14. 21.* Mert utóltó veszedelemig emészt-
meg mindeneket. Embereket, barmokat. *Jerem. 21. 6.*
Esa. 5. 14. 15. Ez okon, neveztetik tűzes kelifnek.

Hab. 3. 5.

Hab. 3. 5. Gyuladozó betegségnek. *Mof. 5. K. 32. v. 24.*

Mert fel-gyulasztja, sőt ugyan halálra meg-égeti, meg-
epesztí a' szegény testet, míg szintén ki-száraztja a' ve-
lőket, minden élő nedvességeket. Mondatik madárász

vagy vadász törinek. *Solt. K. 91. v. 3.* Mert mint a' tör

vadat, madarat meg-fog s' megfojt, ugy a' pestis, &c.

Mondatik igen fel-tátot toroknak, igen ki-terjesztet

hasnak. *Esa. 5. 14.* Mert miképpen az éhen fel-tátott to-
rok és ki-terjesztet has, a' mit el-nyél meg-emésztí,

(ha ritkán vagy egy Jónást ki okád-is) és ganéjjá teszi. *Jon. 2. 13.*

Igy bánik emberrel a' pestis, &c. De a' mi szomorú,

néhazek-is nem semik; azt mondgya a' Felségs Isten,

ki meg-emésztő tűz. *Sidok. 12. 29.* Hogy ha Noé, Dániel

és Jób lennének-is e' földön, az Ur mondása, ha fiakat,

leányokat meg-szabadítyák, ha dőghalált bocsát e'

földre, és ki-önti az ő haragját, hogy ki-vágja ő rulla,

mind az embereket, mind a' barmokat. *Ezech. 14. 14. &c.*

Másutt-is. Ha ő előtte állának Mofes, és Sámuel,

mindazáltal az ő szíve nem hajlana ez néphez, hogy a'

halálra valokat ki ne üzne orczaja elől halálra. *Jer. 15. 1. 2.*

Azt akarja mondani: Valamiképpen a' tűz, minden-

meg-égető állatot, kiméllés, válogatás nélkül [ha

ritkán a' három Iffiak meg-tarratnak-is] meg-éget, ha-

muvá, porrá téstén, meg-emészt; Ugy én, a' pestis által

meg-emésztetek, annyéra pedig hogy ha szintén némel-

lyek az én szenteim között esedeznének-is, kik mászor

könyörgésekben meg-halgattattak, mindazáltal meg-

nem könyörülők, hanem meg-emészttem tűz módon,

mind az igazakat, mind a' hitetleneket, hogy semmi ne

maradgyon benned. Halljuk ezeneket maga felől, ma-

12 DÖGHALAL ELLEN

Ezech. 20. 47. gátul a' Felséges Istenül, a' ditsőséges és rettenetes nagy nevül. Imé azt mondgya: Tűzet gyujtok te bened, és meg-émszt te benned minden nyers fát, és minden aszizu fát, és meg nem aluszik egyik láng a' másik láng után, és meg-égnek a' miá minden ortsák, déltől fogva északig. Viszont: En Ur, ki-vonszom az én kardomat hüvelyébül és ki-vágom te belőled az igazakat, és a' hitetleneket. *Cap. 21. v. 3. 4.* Igaz ugyan; hogy néha egy igazért kedvez Isten sokaknak. Mint Lothért Zoárnak. *Mof. 1. K. 19. v. 21.* Szent Pálért, két száz hetvenhat férfiak tartatának meg. *Cselek. 27. 34. 36.* De ellenben egy embernek gonofságáért egész népet is meg-látogat Isten. Mint az egy Achám lopásáért, az egész Izraelt. *Josue. 7.* Az hitetlennel együtt meg-öli Isten az igazat is. Ez pedig az Istennél nem igazságtalan dollog. Mert nem mentenek ki az hamissáknak társaságokból, s' a' mi nagyobb részesülnek az ő bűnökben, s' ez okó részelteti Istent a' büntetésben is. Noha külömböző móddal, mértékkel s' véggel, a' mint alább meg-fogjuk hallani.

Eddig a' betűnek fejtegetése s' világosítása; Látsunk még egy kérdést.

Minémű Csapása Istennek a' pestis?

Felelet. Rendkívül való; Mint meg-tetstik.

1. Mert nem mindenkor; hanem bizonyos számu esztendőknél közben vetése által szokot lenni.

2. Sűrűven, hirtelenül való meg-fojtogatásával szokot lenni, mind az embereknek mind a' barmoknak.

a. Egyiptomban. Egy nap minden mezei barmok, lovak, ökrök, &c. *Mof. 2. K. 9. 3. 4.* Egy Ejjel az embereknek minden első szülöttök, a' barmoknak

VALÓ ORFOSSAG.

13

moknak minden első fajzafok. *Mof. 2. K. 11. 4. 5. és 12. 23. 29. 30.*

b. David Jobbágyaiban harmad napig hetven ezer férfiak. *2. Sam. 24. 16. 17. 1. Chron. 21. 15. 16.*

c. Senacherib táborában egy Ejel, Száznyolczvan öt ezer emberek. *Esa. 37. 36. 2. Király. 19. 35. 2. Chron. 32. 21.*

d. Meg-émszt egész háznépet. Ha tiz emberek maradnak-i egy házban, meg-halnak. *Amos. 6. 9. 10.*

3. El-rejtezés nem lehet előtte. Azt mondgya az Ur Ezechiel Profeta által: A' kik kerítésekben és barlangokban vadnak, döghalállal halnak meg. *Cap. 33. 27.* Jeremias által is; Fel-jött a' halál a' miablakunkra, bé-jött a' mi palotánkban, hogy el-veszesse a' kitsiny gyermekeket az utakról, és az iffiakat az utzákból. *Cap. 9. 21.*

4. Az Istennek fenyegetéséből, mellyekben a' rend kívül való több csapások közé számláltatik. *Ezech. 14. 21.* Az én négy veszedelmes ítéletimet, a' fegyvert, éhséget, a' gonosz fenevadakat, és döghalált bocsátom Jerusalembre, hogy ki-vágjam belőle az embereket és a' barmokat. Viszont *Jeremisanál is. Cap. 15. 2.* Így szól az Ur: A' ki halálra való, halálra; a' ki fegyverre, fegyverre; a' ki éhségre, éhségre. Hasonlókat lás. *Zach. 11. 9. 2. Sam. 14. 13.*

Mind ezek után; Légyen ez első

Tanulságunk.

Valamely Országban, városban, &c. Döghalálnak, pestisnek uralkodása vagon, rendkívül való bűnök, s' azokban való meg-keményedes vagon ott.

B3

Okaczi

DÖGHALÁL ELLEN

Okacsz; Mert a' minémű az büntetés az igaz bíró előtt, nyilván mutattatik hogy olyan a' bűn is; mert minden büntetésnek mértéke a' bűn, úgy hogy minden büntetésnek a' bűnhöz kel mérsékeltetni. Azt mondgya Elihu. *Job. 34. 23.* Hogy nem kárhoztattya Isten az embert abban a' mit nem tselekedet, hogy Istennel perben állhatna.

Az a' kérdés mellyek lehetnek azok a' vétkek, a' mellyekért kivalképpen szokta Isten a' pestissel öldökleni az embereket s még az bármokat is?

Nevezet szerint az Sz. Írásban találatnak ezek.

1. Az bálványozásnak fel-állatása. A' mi Leczkénk felett a' *14. versben*, ezek ezigék találatnak. Ha el nem téréndesz (áldot lélsz *v. 2. 6c.*) minden ő igéjűl, mellyeket én ma parantsolok tinéktek, se job kézre, se balkézre járván idegen Isten után, hogy tisztellyétek azokat, a' *15. versben*. Viszontag ha nem engedéndesz a' te Uradnak Istenednek, hozzád ragaztya az Ur a' dög-halált mig meg-emésztetel. Világossá ki-fejezte az Ur Ezechiel által, mondván: Elék én azt mondgya az Ur Isten; ha meg nem cselekszem, miért hogy az én szent helyemet meg-fertőztetted mindé utálatosságiddal, én is azért el-rontlak, és az én szemem nem kedvez, és nem könyörülők rajtad. Harmad részed dög-halál miat veszel, és éhség miat emésztetik meg te közötted; Harmad részed fegyver miat hull-el te környülötted; és harmad részed minden szélre el-hintem. Ide válok ezek is. *2. Kir. 6. 21. 4. 6. és 17. v. 8. 9. 10.*

2. A' hitetlenséggel egyben. Körtetet nyakaskodás, en-

VALÓ ORVOSSÁG

dás, engedetlenség, midőn kik az Istennek, akármely s' mennyi nagy csudálatos dolgait lássák, sok szép igéretit hallják; de ugyan nem hisznek, de ugyan nyakas-kodnak. Így vétkezék az Izraél a' pusztában. *László. Mofes. 4. K. 14. v. 11. 12.* Vallyon s' miglen ingerel (mond Isten Mofesnek) engemet c' nép: miglen nem hisznek énnékem, minden csudatételimnek, mellyeket tselekettem ő közöttök? Meg-verem őket dög-halállal, és el-vesztem őket.

3. Az Isten beszédének és a'nak hirdetőjének meg-utálása és meg-vetése. Halljuk ez okon lőtt kemény fe-nygetését az Urnak. Így szól Jeremiás: Azt mondgya a' Seregeknek Ura: Imé én küldök ő reájok fegyvert, éh-séget és dög-halált és tészem őket olyanokká, mint a' meg-vesztet függék, mellyeket a' ke'érőség miat meg nem ehetnek. Es üldözöm őket fegyverrel, éhséggel és dög-halállal, és a' földnek minden országának gyötrel-mévé adlak tikteket, atkozására és tsudájára, és meg-süvöltésére, és minden nemzetségeknek szidalmára, a' kik köziben ki-verettem őket. Azért mert nem fogat-ták az én beszédemet azt mondgya az Ur, mellyeket én ő nékiek izentem, az én szogáim által, a' Proféták által, reggel fel-kelvén és el-küldvén, és nem fogattatok, azt mondgya az Ur. *Jerem. 20. v. 17. 18. 19.*

4. Az Isten sz. és tiszta beszédének és áldot rende-lésének meg-vesztegetése és rédeletlenségre való fordítá-sa. Ez okon mondá Sz. Pál a' Corintusiaknak *1. Levél. 11. 30.* Hogy ő közöttök sok erőtelenség, sok betegek voltanak, és sokan el is aluttnak. Felette nagy pusztító tsapással véretek vala meg az Afdódbeli Filistenlok, hogy

DÖGHALÁL ELLEN

hogy az Isten törvény tarto ladájával rendetlenül bánának, melyről láthatz *1. Sam. 5. 6.* A Bethsémes Városbeliekben-is ugyan ezen okon, mint a' Filistusokban meg-őle az Ur ötven ezer és hetven embereket, *Cap. 6. 19.* S' így torlá meg az ő szent rendelésén való rendetlenséget.

5. Az ártatlanvértnek ki-ontása, a' nyomorgatás, minden félc erőszak s' törvénytelenység. Ezek a' bűnök emlegettetnek. *1. Kir. 22. v. 16.* Nagy sok ártatlan vértis onta ki a' Manassé, annyéra hogy Jerusálem minden felől meg-telnék véle: Kétség nélkül az igaz mondó s' jo tanátsado embereknek; kinek-is tulajdonittatik, hogy Eliaás Profétát fűreszeltette tetérül ketté. Melly Eliaás nagy fel-indító beszédekkel, tet-panaszt s' dorgálta a' Fejedelmeket, s' az egész népet az ő rut és nagy gonofságokért: Rakvák, azt mondgya, a' ti kezeitek vérről, paráznává lőtt a' hű Város, az ítéllettel tellyes város gyilkossággal rakodot meg; kinek ezűste salakos, bora zagyvállot; Fejedelmi el-hajlottak, Orvok társai; minnyájan ájandék szeretők, fizetésre s' adományra nézők: az Arváknak igazat nem ítélok, szegény özvegyeknek perit, elejekben nem botsátok, elől nem védők. Ezekiel szavaival rekesztem-bé, ki így szóllott: Azt mondgya az Ur Isten: Ti vérről éltek, és vért ontotok ki, *Ezech. 33. 25.* Elek én azt mondgya az Ur Isten: hogy a' kika' pusztában vannak, fegyver miatt hullanak-el, és a' kik a' mezőn, a' vadaknak adom, hogy meg egyék őket, és a' kik kerítésekkben és barlangokban, dőghalállal hálnak meg. *v. 27.*

6. A' kevélység és fel-fuvalkodottság, melly áll; avagy

VALÓ ORPOSSÁG

17

avagy (1) A szívnek fel-fuvalkodottságában, mellyel vétkezék Dávid a' népnek meg-számlálásában. *2. Sam. 24. vers 1. 6c.* melly okul lőn, hogy Isten, hetven ezer embereket meg-őle Izraelben, *v. 15.* (2) Köntősfőkben felettébb való bujálkodásban, mellyel vétkezék a' Tyrus Királya, mellyről láthatz. *Ezech. 28. v. 11. 23.* (3) Felettébb Pompás épületekben, melyről lás Amos. *6. vers 8.*

7. Szemérem nélkül való bujálkodás, paráználkodás, mely felől láthatz *Mof. 4. K. 25. v. 9.* és *Ezech. 33. v. 26.* Minden az ő felebaráttjának feleségét meg-fergetzte, annak-okaért dőghalállal hálnak meg. *v. 27.*

8. Erelben italban való bujálkodó tobzódás, ugy írta Moisés az ő *negyedik könyv. 11. 33.* Hogy a' Sidoknak a' hús még fogok között vala, és meg nem emésztették vala, mikor az Urnak haragja fel-gerjede a' népre, és meg-veré az Ur a' népet felette nagy csapással.

9. Kinek kinek felebaráttjának meg-csalása, hallyuk az Urat Jeremiás által. Azt mondgya az Ur: így szöll a' Proféta: ti nem engedtetek nekem; hogy ki ki, mind az ő Attyafjának szabadságot kiáltana, és az ő felebaráttjának: Imé én hirdetek néktek szabadságot, azt mondgya az Ur a' fegyverre és a' dőghalálra és az éhségre.

10. Az Antichristus pártvára való állás, annak imádása, bélyegének fel-vétele; ahoz való hunyorítás. Lás e' dolog felől *Jelenésről írt K. 14. v. 9. 10.* Ísmét, *6. v. 8.* és *16. v. 2.*

Ezek a' vétkek, a' mellyek nyilván találtatnak a' Sz: Írásban; a' mellyekben való meg-keményedésért az Országok.

Elia. 1. 7.
21. 22. 23.

DÖGHALAL ELLEN

szágoknak, Városoknak, házaknak népei a' pestisfel, mint ennyi rendkívül való csapással büntetettnek Istentől. Kér három szókkal értsük hasznait.

Hasznai e' tanulságnak.

I. Haszna; mely a' magunk meg-vizsgálására serkent. Ha hazánk, Városink, faluink, házaink népei között mind az elő számlált vétkek nem találhatók-e? En rövidségnek okáért el-halgotom hazánk, városink, faluink, házaink népeiben való ki-mutogatását, s' fel-czir-kálását mind azoknak a' vétkeknek. Légyen ez aránt ki ki magának prädikátora s' fel-találja. Ha ki tagadgya, annak én csak azt felelem, a' mit Samuel Saulnak. A' Saul viszsa, térvén az Amalékíták meg-veréséből; azt mondgya vala Samuelnek: Imé meg-teljesítettem az Urnak szavát. *1. Sam. 15. v. 13.* Samuel pedig mond; Micsoda nagy barom rivás tehát a' mely fülemben jü? és micsoda ökröknek bögése a' mellyet hallok? Mondgyátok ti-is miben vétkezttünk az Ur ellen? Sőt inkább engedttünk az Urnak. Azt kérdem; miért vadnak tehát a' nagy jajgatások, sirások, kefergések, minden Városokon, azoknak utsáin, sőt majd minden házakban? a' fegyver, a' pestis miat? Réá kel tértetek, hogy a' nép meg-tartotta a' marhának kövéreit, az uralkodo Agag Királyt. Meg-maradt az egész nép mind a' fellyül meg-emléttet szarvas vétkekben, és azoknak mint egy királynak magán való uralkodást engedet, s' mind e' gonoszok ezért estenek rajta. A' pestis bűnnek rendkívül való büntetése, ahol azért a' pestis, ott találhatók a' rendkívül való vétkekben való meg-keményedésis. Méltán mondhatjuk tehát Daniellel *Cap. 9. 4. Öc.*

II. Haszn.

VALÓ ORVOSÁG

II. Haszna Oktató intés; Azért a' rendkívül való Csapás birjon bennünket, a' rend kívül való meg-térésre. Oh a' nagy Isténért a' Pestis magában-is vezedelmes itéleti Istennek, s' több nem volna is fel-kellene serkennünk; De imé még e' felet, ki-vonva ellenünk a' fegyver, készen a' rabló ellenség, köztünk a' minden-aponként, minden javainkat prádáló, fákmánlo korbolók. Menyin indultanak lelkünkben való öldököltetéseinkre, belől félelem, kívül rettegés. Egyszer kiálta Jónás Ninivében, negyven nap hátra, el-sillyeda' város. Oh mely igen meg-indulnak! hisznek a' Prophéta szavainak, böjtöt hirdetnek, kitsíntul fogva nagyig gyász ruhában öltöznek. A' Király királyi székiből kikél, le-verti királyi ruháját, gyász ruhában öltözvén a' porban ül. Parantsolatot ad kiudvari Tanátsofinak egygyezésekből, hogy se emberek, se barmok, ökrök, juhok, semmit meg ne kóstoljanak, se egyenek, se vizet ne kóstoljanak, hanem gyászban öltözzenek az emberek a' barmokkal együtt, kiáltsanak az Istenhez szüntelen, és térjen-meg minden ember az ő gonosz utáról és az ő hamiságátul, mely ő benne vagyon. *Jon. 3* Sőt a' Felséges Isten ugyan maga parancsolja a' rendkívül való csapásnak idein, a' rend kívül való meg-térést. *László Joel. 2. v. 12---17.* Igen gyönyörűséges szép igéretet tévén hozzája, *v. 18.* s' tovább.

Serkennyetek-fel azért. Elsőben-is felső hatalomságok, Magistratusok, az alattomban lappángo czégeres vétkeknek ki-keresésében. A' nyilván valoknak pedig ki-irtására. Kövélsetek Jofuét, *Cap. 7. v. 16.* s' tovább Dávidot *Soltár K. 101.* egészlen. Másodrendben.

DÖGHALÁL ELLEN

minden házi gazdák, gazda aszszonyok, Atyák, Anyák, kiki mind a' maga háza népei között. Kövessétek Jobot. *Cap. 1. v. 4. 5.* Ti is harmad rendben Istennek szolgai, a' menyire ti töltek lehet lássatok tisztetekhez, kiáltatok tellyes torokkal, meg ne szűnnyetek, mint a' trombita, emellyétek fela' ti szotokat, és mondgyatok meg az Ur népnek az ő bűnöket, és a' Jákob házának az ő hamiságokat, &c. *Esa. 58. v. 1.*

Végezetre mindenek, imé rend kívül valok a' vétkek; rend kívül valo a' Csapás. Légyen rend kívül valo a' meg-térés-is; ez a' *Conditio*. Térjete meg a' ti Uratokhoz Istenetekhez. Ez az ígéret; az Ur is meg-tartózik a' büntetéstől, *Amen*.

II. PRÆDIKATIO.

Hallottunk vala nem igen régiben, ez kezünk alatt valo szent leczkénék 1. alkalmatosságáról: Vértük másodszor, őt czikkelyekben állatván. Leczkénket, annak magyarázattyát. Végezetre egy tanúságot is, noha rövideden, el-végeztünk: Most az Isten Szent Lelke igazgatása által, halljunk más tanúságot, s' az szerént valo szent elmélkedést.

Ez lesz a' második tanúság.

A' Pestist, döghalált, önnön maga ragasztya Isten mind azokra, valakik meg-dögösödnek, akar meg-halynak, akar csak meg-betegesedgyenek.

Négy okokkal állatom ezt-meg.

I. Mert az Isten önnön maga magának tulajdonítja, mint meg-tetcozik e' következendő helyciből a' Sz. írásnak

VALÓ ORFOSSÁG.

írásnak: A' mi Leczkénkben: Az Ur ragasztya. *Mof. 3. K. 26. v. 25.* Botsátok döghalált közzétek. *Jerem. 14. 12. és 24. 10. és 29. 17.* Imé én küldök ő reájok döghalált. *Ezech. 14. 21.* Az én veszedelmes ítéletemet a' döghalált bortsátom Jerfálemre.

II. Mert a' Pestis csak azokat, csak addig öldöklő, a' hová, s' a' kikre meddig Isten el-botsáttya, nem másutt, sem másokat, sem tovább; ez így mutattatik meg; (a) Mikor Isten csak a' mezei barmaira küldé Pharahonak, csak azokat, de ismét mindeneitől öldöklőttre. *Mof. 2. K. 9. v. 3. 8.* (b) Mikor az embereknek első szülőitökre, a' barmoknak első fajzafokra küldőtte, ismét úgy lött. *Cap. 11. és 12.* Ez is pedig csak az Egyiptombélieken esett, egyébütt nem. *Cap. 11. v. 7. (c) 2. Sam. 24. v. 10. 15. 16.* Ezen ígék találatnak; Botsáta annak okáért az Ur Döghalált az Izraél népére, reggeltől fogva az el-rendelt ideig, és meg-halának a' nép közzül, Dántul fogva Barfabáig hetven ezer férfiak. Es mikor fel-emelte volna kezét az Angyal Jerusálem ellen-is, hogy azt is el-pusztitaná; meg-száná az Ur a' veszedelmet, és monda az Angyalnak, a' ki a' népet őli vala: Elég immár hadd-el.

III. Mert minden teremtetett állati erő s' teherfőget felyül haladó és muló teherfőg vagyon a' pestissel való csapásban: meg-tetcozik, a' következendő példákbol.

1. Egy nap az Egyiptombélieknek minden marhájok meg-hal. *Mof. 2. K. 9. 3. és 6.*

2. Egy Ejszékori órán Egyiptomban az embereknek minden első szülőitök, a' barmokaak minden első

DÖGHALÁL ELLEN

Kajzások hirtelen meg-külömböztetett ki-válogatással meg-öletnek. *Mof. 2. K. 12.*

3. Izraélben harmad nap alatt, hetven ezer ember. *2. Sam. 24. 15.*

4. Sennacherib táborában egy Ejjel száz nyolcvan ötezeren hullának-el. *Esa. 37. 36.*

IV. Az Istennek mindennekre, s' mindenüvé ki-ható s' terjedő mindenható hatalmas gondviselése, ugyan ezent állattya meg: mely felől a' Szent íráshak e következő fel-jedzett helyei nyilvántanítanak. E' nélkül egy hajszál, egy veréb el nem esik. *Sz. Math. 10.* A' hivek lépések ő felségénél számban vannak. Könyhullatásokat egygyenként tömlőjében szedegeti. *Solt. K. 55. v. 9.* Leg-kissebb tsontotskájokat őrizi. *Solt. 34.* Mint maga, szeme fényét úgy őrizi. *Mof. K. 32. 10. Solt. K. 17. v. 8.* Továbbá *Amof. 3. v. 6.* Avag lézené olly veszedelem a' városban, melyet az Ur nem szerzene? *Siralm. 3. 37.* Kitsoda parantsolattyaól vagyón valami; ha az Ur nem parantsolta? Avagy nem a' felséges Istennek szájából jó-é ki, mind jó és gonosz? Esiás Prophéta által is ezen dolgot bizonyította a' Felséges Isten maga felől, midőn így szóll: Hogy meg-tudgyák napkelettől és napnyugtától fogva, hogy nincs több én nálamnál, ki a' világosságot formáltam, a' s'etértiséget teremtettem, békeséget szerzek, gonoszt teremtek (nem bűnnek s' rusnyának gonoszsztát, hanem bűntetelés és szomorúságnak gonoszsztát, minémű a' háborúság, pestis, &c.) én vagyok az Ur ki mind ezeket cselekelek. *Esa. 45. 6. 7.* De a' Moyses által ugyan fontoson ki-jelentette Isten ezen dolgot. *Mof. 5. K. 32. 6.* Meg-emészternek és el-
vesznek

VALÓ ORVOSSÁG.

vesznek gyuladózó betegséggel, és keserű halállal. *v. 25.* meg-emészti őket az ő ágyasházokban a' rettegés, az iffiat-is az szűzet-is, az Csétszópot-is a' vén emberrel együtt. *39.* Látsátok meg hogy én vagyok és nintsen Isten én kívülőttem, én élek, én elevenitek, én sebesítek, én gyógyítok, és senki nints ki az én kezemből ki-zabadulhaszon. Így úgy vélem, nints a' ki fel-tett tanuságunk igazságát kételkedésben hozza. Egy kérdést látsunk meg.

Mikeppen ragasztya el Isten a' döghalált?

Mikeppen tulajdonittatik Istennek a' pestis?

Némelyek azt mondgyák hogy a' pestisnek okai ezek s' ilyen móddal.

1. Az Isten meg-engedő oka. *Causa permittens.*

2. Az őrdög munkálkodó oka. *Causa Efficiens.*

3. A' bűn érdemlő oka. *Causa promerens.*

A' minéz e' feleletre; hogy az utólyán kezdgyem el. Abban elsőben meg-egygyezek, hogy a' pestisnek érdemlő oka a' bűn: merta' halál a' bűn által jö-bé, azt mondgya Szent Pál *Rom. 5. v. 12.* Vízont, hogy a' halál bűnnek földgya *Cap. 6. v. 23.* Sőt ugyan fulákja a' bűn a' halálnak *1. Cor. 15. v. 56.* Sőt találatnak kilencz szarvas vétkek, a' mellyekért Isten e' rendkívül való csapását, hol egy s' hol más Országra, s' mostan Magyar-országra bocsátotta, a' mint az első tanúságban meg-értők. Másodszor; abban sem külömbözök, hogy az őrdög légyen (s' talám néha jó Angyal-is ha Istennek tetczik) *Causa instrumentalis*, munkálkodó eszköz, mely által Isten e' nagy csapását véghez vízi, az nyakas és bűnben meg-anyahodott, poenitentia tartatlan népen.

Dávid

Dávid madarászti emléget s' érti az Ördögöt *Solt. 97. v. 3.* A' hetven nyolczadik Soltárban pedig *v. 49.* nyilván kifejezi, hogy az Ægyptombeliekre gonosz Angyalát bocsátotta, s' néz arra az Öldöklésre, melyről emlékeztet vagyon *Mof. 2. K. 12. 23. 29.* Efaiánál is *Cap. 37. 36.* Ugy vagyon írva, hogy az Urnak Angyala ölte meg a' Sennacherib Száz nyolczvan öt ezer emberét Jerusálem ellen is Angyal emelte-fel kezét ki-vont törrel. *2. Sam. 24. v. 16.* De bezzeg a' harmadikban meg nem egygyezek, hogy az Isten csak *Causa permittens* volna, mint egy hivalkodva néző s' meg-engedő ok. Ezzel ellenkező dolgot állata' mi fel-tört tanufágunk, melyet elegendé s' ellene mondhatatlanul meg is bizonyítánk. Más az, továbbá még is. A' mit a' Soltár író mond *Solt. K. 78. v. 49.* hogy az ő gonosz Angyalát bocsátotta el. Azon dolgot magának tulajdonítja Isten *Mof. 2. K. 11. v. 4.* Azt mondgya az Ur: Mikor Ejjél lejend én által megyek Ægyptomnak földén. és *12. v. 23.* Az Ur által megyen Ægyptomnak meg-ölésére *v. 29.* Ejjélkor az Ur meg-öle minden első szülöttet. Leczkénben is úgy tallyuk. *Az Urragasztja hozzád.* Itt pedig valamelly csekély elméjű úgy ne gondolkodgyék; hogy vétkes dolog Istennek ezt tulajdonítani. Nem az; mert a' pestis, nem törvénytől ellenkező bűn és rusnyaság, hanem törvény szerént való büntetése a' bűnnek, és szorongató szomorúságnak gonoszisa, melyet Isten mint leg felsőbb törvényt ki-adó Magistratus bíró, minden hibáságnak néki nem tulajdonítás nélkül, cselekedhetik cselekezik is. Mikképpen azért valamelly külfő bíró, ha valamelly latrot meg-fogat, nem csak meg-engedi azt, hogy

azt, hogy a' hohér maga szabad akarattya szerént győtorje, roncsa, a' mint néki tetezik, hanem a' mint az ő gonofsága vagyon, *pro quantitate & qualitate delicti*, ekképpen törvényt télsen reája, érdemlett némű büntetését ki-mondgya, a' hohér kezében adgya. Mitsoda, büntetéssel *exequallya* eleiben adgya, vagy fejét vegye, vagy fel-akasztja &c. Itt a' hohér csak azt viszi véghez, a' mit s' meddig reá bíztak, abban el sem hágy meg sem többiti. Itt láttuk a' latornak vétké érdemlő ok: a' hohér ezköz, a' *Magistratus* pedig a' kia' büntetést, de minden bűn nélkül tseleketreti. Így a' Felséges Isten, leg kisebb bűnnek ő néki tulajdonítás nélkül tselekeztia' *pestis*sel való Csapást az embereken; nyilván való helyek a' szent Írásban, mellyek ezent bizonyították. *Amos. 3. 6.* *Siralm. K. 3. 36.* *Esá. 45. 6. 7.* *Deutr. 32. 39.* Ezeket le-irtuk a' tanufágot erősítő negyedik okalat.

Ennek pedig a' *pestis*nek el-ragasztásában, éllenyé Isten jó avagy gonosz Angyalinak közben vetések kivül, tudni illik; hogy az emberből egyenesen, teremtsen mirigy, pokolvarat. Mert mitsoda a' mirigy, és pokolvar, hanem az Isten bőségszű álló haragjának jele, s' ha mondom is, cszköze. Hallyuk Habakuk Profetát. *Cap. 3. 5.* *Az ő orcája előtt döghalál jár, és az ő lábai előtt tűzes kélés;* vagy a' levegő Egnek meg-dögsítése által; vagy ételünknek, italunknak Csömörösé való tévével; vagy emberben lévő vérenek meg-rothasztásával. De én senkivel ústókat nem vonszok, mert ezt a' *pestis*t el-ragasztó egyedül való bölts Isten tudgya, kinék itéleti nyilván vagyon, de annak el-végezésének modgyát hadra a' maga mindenható bölcsességében, kinék ite-

DÖGHALÁL ELLEN

titrettegem, cselekedetinek módgyát csudálom.

Ezeket így értvén immár fogjunka' meg-hallott dolognak alkalmaztatásához.

Mint hogy a' *pestifés* időben négy rendbeli emberek találtatnak, úgy-mint.

1. Kik csak a' puszta el-futást és ragadást állatták.
2. Kik gyenge de ugyan igaz hitűek.
3. Kik igaz de erős hitűek.
4. Kik vakmerők.

Ezekhez képest négy karban-is állatom e' tanulásnak hasznait. Létszen azért az első Czáfólo haszon.

Hasonlók némely emberek a' *Pestifés*nek idején az olyan Lovakhoz, kik mikor botlásokért, bokroságokért, &c. rajta ülötül korbácsoltatnak, sarkantyúval vagdaltatnak, haragjokban csak a' zabolát rágják s azon igyekeznek hogy zabolájokat szájokból ki-vevén, a' rajtok ülőkalol, ki-vehetnék magokat. Így némely emberek, mikor Istentől az ő rendeletlen életékért *Pestifés* fel csapdostatnak, semmit sem néznek a' *pestifés* el-ragasztó lstenre, hanem csak a' nagy csapást s a' külső elszkőzöket, levegő ég veszettségét, ha vagyon ilyen, *pestifés* emberekkel való társalkodást emlegetik, s minden mestersége az, hogy előtte el-futhassanak, s így menekedgyenek-meg a' büntető Isten kezei alól; mely emberekkel hogy rendesebben bánhassunk, három kérdéseket lássunk-meg:

1. Szabad-e el-futni arról a' földről, városból, faluból, a' holot a' *pestis* vagyon?
2. Lehet-e el-futni?
3. El-ragad-e a' *pestis*.

Az első

VALÓ ORVOSÁG.

Az első kérdésre kettős lesz a' felelet. Elsőben azért lássuk azokat az okokat, a' mellyek azt állatták hogy nem szabad légyen el-futni?

I. Mert az el-futás szolgálai félelemnek, és hihetetlenségnek jele: Mert a' hívőknek tulajdonágok ez, hogy ők bátorfágosok ez ilyen állapotban: Azt mondgya Dávid, még ha szintén az halálnak árnyékának völgyében járnék-is, nem félek a' gonosztul, mert te én velem vagy. Ezen dologban olvasd-meg egészszén a' 91-dik Soltárt; de a' hirnélkül való fél, fut. A' hihetetlenség pedig nagy vétek. 1. Idvezítőnk még a' kitsiny hitűség sem szenyvedé dorgálás nélkül, az habok között hanykodo Tanítványiban. *Matth. 8. v. 28. Marci 4. v. 40.* Mit féltek kitsiny hitűek! Miért vattok illy félénkek? hogy hogy vagyon hogy nincsen hitetek? Az az, tellyes elég hitetek. Vétek. 2. Mert hátra esés a' kellete szerént való mértéktől, le-csúsztat kezek, reszkegetes öszve verődő térdek, egyenetlen lépés, sántaság, seb, az az, az mellyet az Isten igen bán. Vétek. 3. Mert a' ki így gyengélkedik, mint egy ugyan szegyent télszen Istenen, mint ha ő szent felsége, nem volna elégséges a' meg-tartásra. A' mi nagyobb azt mondgya szent János, hogy ez ilyen *Joh. 5. 10.* ember az Istent ugyan hazuggá télszi, nem hívén az ő bizonyfág tételnek, mellyet ő szent felsége tót, hogy az ő hűveivel vélek létszen, még szintén a' tűzön, vizen-is. *Esa. 47. 27.* Sőt az halál árnyékában jártokkor-is, meg szabadittya őket. *Psal. 23. 4.*

II. Mert botrányozással tellyes tselekedet. A' botrányozás pedig nagyobb embernek a' maga halálánál. *Matth. 18. v. 6.* Es valaki az erőtelennek lelki ismérteit

D 2

meg-

DÖGHALAL ELLEN

meg-sebesíti, magaa' Christus ellen vékezik. *1. Cor. 8. 11*

III. Ellenkezik az igaz Attyafi szent szeretettel. Idvezítőnk szavai: Valamit akartok hogy az emberek tselekedgyenek veletek azont tselekedgyétek, másokkal. Mert ez a' Törvény és a' Proféták. *Matth. 7. v. 12.* Te penig azt kívánnád *petifés* ágyadban, hogy környüldötted forgolodnának, mások holt testedet tisztességesen temessék. Azért. Azt is állattya szent Pál, hogy a' szeretet nem keresi tsak a' maga hasznát. *1. Cor. 13. v. 5.* Te penig a' futással, más felebarátodhoz való tisztédnek el-mulatásával tsak a' magad hasznát keresed.

IV. Mert az Istennek rendelése által kötelesek vagyunk a' betegeknek látogatására, a' mint szent Jakab *Cap. 217.* Apostol tanit, mondván: A' tiszta és Isten előtt, és az Attya előtt szeplő nélkül való Isteni tisztelet, szolgálat ebben áll, meg-látogatni az árvákat, az özvegyeket az ő nyomorúságokban, de a' ki el-fut az nem tselekedzi, őt tselekedni sem akarja az Isten rendelése szerént való tisztit, a' mely nagy vétek.

V. Mert a' ki fut, fut az a' *pénitentia* tartás előtt. Fut a' Csapás előtt, s' nem akar Istenhez térni.

Ellenvetés. Azt mondod; meg-lehet a' kettő egy-
gyút: *Pénitentiát* tartson s' el-is fusson.

Felelet. 1. Ha *pénitentiát* tartasz vagy tartottál, nem kel el-futni: oka; mert mihelt Isten el-érte te bened a' maga végét, mindgyarást meg-szűnik ő a' büntetéstől. Azt mondgya Joel Profeta: Térjete a' ti Uratokhoz Istenetekhez, és meg-tartozik a' büntetéstől. *Cap. 2. 13. Jer. 18. 7. 8.* Ha *pénitentiát* tartottál bizzad magadat az Urra, s' ha meg-akar még tégedet marasztani a' te éle-

VALÓ ORVOSSÁG.

te életed határának czéllyában, senki abból ki nem ránt. Ha ki akar szolítani, engedgy néki, lévén ugy az ő kezében mint a' sár a' Fazekasnak, hogy ne láttassál a' te teremőd ellen rugodozni, s' üdőszeri életedet Istened akarattya ellen, továbbra vontatni, s' meg-ditsőitetésedet megszébre halasztani. Holot ez mind bűn s' mint lehetetlen dolog. Vétek, jaj annak ki az ő teremője ellen támad. *Ésa. 45. 9.* lehetetlen. *Rom. 9. v. 19.* Az ő akarattyanak ki-álhat ellene.

VI. Tagadgya ez ilyen az Istenek mindenűt való-ságát, mindenható hatalmát, a' kinck lelke előtt soho-vánem mehet az ember. *Psal. 139. 7. &c.* Nem az Egben, nem a' Csillagok közzé. *Obad. v. 4.* Nem rejthetnek el az erős kő falak. *Ezech. 33. 27.* Nem oltalmazhatnak a' magas kő falak, magassán éppitet ablaku Paloták. *Jer. 9. v. 21.*

Azt mondgyák; nem az Isten előtt futunk, mert tudgyuk mi, hogy az Isten mindenűt vagyon.

Tsak beszéd ez: de a' tselekedet külömbet mutat: majd el-hitetem: Azt bizonyítok-meg a' tanuságban, hogy az Isten ragasztja-el a' *pestist*. Azért valaki az el-ragasztandó *pestis* előtt fut, azt füsttel el-akarja kergetni. Az egy általlyában az előtt-is fut a' ki el-ragasztja. Mint a' ki az ütő bot előtt el-vonsza magát, vagy el-lent vét, az előtt-is vonszta magát a' ki a' bottal üt's annak-is veti ellenében magát. Igy a' ki *pestis*nek, mint Isten pálczájának előtte, el-vonsza magát, s' ellenében igyekezik állani, magának a' *pestis* által büntetőd Istenek előtt fut, s' néki vetette magát ellébbé. Hidd-el csak igaz hittel, hogy mindenűt vagyó az Isten, mindenűt egyenlő

DÖGHALAL ELLEN

30
 az ő hatalma; tudom én meg-változik futó szándékod, &c. Az első feleletnek meg-állatására legyenek elegek ezek. Lásfuk a' más rendbélieknek feleleteket; kik azt állatták hogy szabad el-futni. Ezek az ő feleleteket két karban állatták. 1. Meg-határozzák. 2. Néhány okokkal állatták, kiknek ne legyen szabad el-futni. 2. Az okokra nézve, a' melyekre nézve tilalmas avagy szabados az el-futás. 1. Kiknek nem szabad el-futni? 1. Az egy házi szolgáknak, mert a' jó páfztor-nak a' farkas el-jöveletekor nem kel a' juhokat el-hadni. *Joh. 10. 11.* 2. A' *Magistratus*oknak, kikre az igazságnak ki-szolgáltatása bizatot, kik előtt kel testamentom tétel-eknek lenni. A' sürü halálnak alkalmatosságával származot pereket igazgatni. A' nagy vétkekben élők leg inkább zabolázni, &c. 3. A' Férjeknek az ő Felelégek-től, és a' Felelégeknek Férjektől, egyfzer s' mind mind a' kettőnek a' magok tselédgyektől. A' szent Pál tanítása szerént, mert valaki az ő véiről, és főképpen az ő háza népeiről gödöt né vífel, a' hitet meg-tagadta, és a' hitetlen-nél alább való. 4. A' Szolgáknak szolgálóknak, mert Sz. Pál *Tit. 2. 7. 9.* azt parantsolta Titusnak, hogy intse a' szolgálókat hogy az ő Uroknak, A' szfzonyoknak engedelme-sek legyenek, hogy mindenekben azoknak kedvesek le-gyenek. 5. A' Fiaknak Leányoknak. *Eph. 6. 1.* Ti mag-zatok engedelmesek legyetek az Urban a' ti szüléiteknek mert ez az igaz. 6. A' kiknek más képpen való szük-séges köteleiségek vagyon. Minéműck az Orvosok. En ide számlálom, a' sirásokat, a' Chéheket, mind a' me-nyiben mester embereket, kik nélkül a' temetési pompá-ban.

VALÓ ORVOSÁG.

31

ban szükölködünk, Kalmárokat kiktől azonra vásárol-ni kel, mind a' menyiben szokásos törvény, hogy a' halot kétértől, viteltől, temetéstől fizetések járjon. Okát azt adgyák. Mert valamit akarunk hogy tselekedgye-nek az emberek mi velünk, azt tselekedgyük mi-is azok-kal, mert ez a' Törvény és a' Proféták. *Matth. 7. 12.*

De ez meg-határozása az személyeknek, nem ki-rekeztése valakiknek, hogy el-futhassanak, hanem inkább mindeneknek bé-foglalása, hogy senki el ne fut-hasson.

Okai ezek. 1. Mert Patak városának hely tartó la-kosai közzül, ki lefz a' ki egygyik a' másikkhoz valamikép-pen nem kötelek. 2. Mert az elől hozott Szent irás he-lye szerént, a' szeretet mindeneket kötelez.

II. Másod rendbéli meg-határozása, okaira nézve azt mondgyák azért, hogy senkinek nem szabad el-futni. 1. Ha másoknak károkkal, fogyatkozásokkal, s' botrán-kozással lenne. De fellyeb meg-mutatók. 1. Hogy másoknak, fogyatkozásokkal lenne. 11. Botránkozás nélkül nem lehet. Azért tsak nem szabad. 2. Ne legyen a' futás mint ha Isten előtt akarna valaki el-futni, mert a' nem jó, s' nem-is lehet. *Psal. 139. 7. &c. Amos. 9. 2.* Ha a' földnek gyomrában áfnák-is bé-magokat, az én ke-zem onnan-is ki-hozná őket. Ha az Egben hágnának-is fel, onnan-is le-vonszom őket. *Jerem. 23. v. 23.* De fel-lyeb azt-is meg-mutatók, lehetetlen az hogy a' ki az el-ragasztatando *pestis* előtt fut; a' *pestis* el-ragasztó Isten-előtt-is ne futna, akarmint mentsék magokat.

Szabad azért el-futni.

A' szivnek

DÖGHALÁL ELLEN

A szívnek félelmességének meg-bizonyítására. Ez dologban akarják magokat erőltetni azzal a mi vagyón Mosefnél *Deut. 20. v. 8.* Kitsoda olly férfit a ki félelmes és gyenge szívű volna, mennyen-el és térjen meg házához, hogy az ő Attyafiainak, szive ugy meg ne olvadgyon, mint az ő szive. De ez a dolgot fel nem állattya.

Okai.

1. Mert azon részben az-is vagyón, a' ki ujházat építet, ujjonnan szőlőt plántált, ujjonnan vött felelőget ne mennyen a' hadban. Azért ez okon ezeknek-is szabad el-futni a' *pestis* előtt.

2. Nints a' ki ne lássa, meg-maradni *pestis*es helyen, s' hadban menni félelmes szívűeknek, melly kü-lömbőség legyen.

3. A' *pestis*es időben nem kell futtatni a' gyenge hitűeket, félelmefeket, hanem inkább hitekben kell erősíteni. Mert a' futás, ha meg-kell halni nem erőltiti, hanem gengiti. De a' lelki erősítés meg-bátorítja.

II. Immár következnék az okok mellyekkel a' futásnak *Patronus*si, dolgokat akarják állatni. Kiket-is látsunk rendel.

I. Mert minden embernek szabad a' maga életéről egészségéről gondot viselni.

Felelet. 1. Ugy vagyón; csak hogy a' magok felelő adott *conditio*jokkal; ne ellenkezzék a' szeretettel, ne legyen mások meg-botránkosztatásával. Mert a' botránkozás nagyobb az ember halálánál. *Matth. 18. 6.* Itt pedig álig kerülhetni azt el.

2. Igy mind a' Tanitoknak s' mind másoknak szabad lesz hát el menni: mert kinek kinek kedves a' maga élete.

Ellenvetés.

VALÓ ORVOSSÁG.

Ellenv. Nem; mert ezeknek kiváltképpen való hitatallyok vagyón, mellyel köteleztetnek.

Felel. Mindnyájan köteleztetnek a' szeretet által. Nagyob penig vétkeznia a' szeretet, mint az igazság törvénye ellen. Helye vagyón penig itt ama' törvénynek mellyet e' dolognak *Patronus*i bé-hoznak; valamit akartok hogy az emberek tselekedg'ének ti veletek, azont tselekedgyétek ti-is azokkal, mert az a' törvény és a' Profeták. *Matth. 7. v. 12.*

II. Szabad a' fegyver, éhség előtt el-menni, azért szabad a' *pestis* előtt-is.

Felel. 1. Igy hát a' Tanitoknak, Biráknak, &c. szabad lesz a' *pestis*es helyről el-menni, mert szabad a' ki-vont fegyver, és meg-emészto éhség előtt el-menni; azt penig nem akarják meg-engedni. 2. Külömbőség vagyón a' Fegyver, éhség, s' döghalál között: mert a' Fegyver, éhség, nehezebb csapások a' döghalálnál, innen lön, hogy Dávid az hármaz Csapások között, a' *pestis*t választá. *2 Sam. 24. 14.* mikor a' Saul tul üldöztetnék, széllel lapangot, a' Philisteusok közzé költözött; midőn Absolon pártot üte ellene, el-szalada Jerusalemből, de mikor látta volna az Angyal ki-vont törrel hogy Jerusalemet akarná pusztítani, nem szalada-el az Angyal előtt, hanem meg-marada. *v. 16. 17.* Istent engesztelő áldozat tételében foglalatoskodék. I. Nehezebb a' fegyver, a' *pestis*nél, fok képpen.

1. Gondolkodgyál a' hadaknak, s' kiváltképpen az ellenkező hadaknak mely keferves gyümölcssei vadnak. Várat, Várafokat, Falukat hamuvá tézen, mezőket, hegyeket pusztaságban hoz, embereknek minden já-

E

vált

37 **DÓGHALÁL ELLEN**
 vait meg-emélti, fegyverrel a Népet le-vágja, égi Madaraknak, s egyéb féle vadaknak, oktalán állatoknak szagatására veti, az holt testeket; az halálnál kevesebb rablágra hajtya az embereket, nincs a' ki ezeket ne lássa.

2. A' fegyverrel vagy fegyver után szokot lenni a' *pestis*, de a' *pestis*ből nem szokot fegyver támadni.

3. A' jelen lévő fegyver, nyilvánfagoston vagy le-
 Ef. 5. v. vágattatást, s' ekképpen a' holt testnek föld színén való
 26---30. el-vettetését, avagy keferü rablágra való el-vettetését
 Psalm. 79. v. 2. 3. hoz magával mentség nélkül, s' mely keferes, midőn
 2. Reg. 8. v. kik magokat ezekben láttyák, kedveseket, szerelmese-
 11. 12. ket, le-konzoltatni, holt testeket a' földön el-vettetni
 a' nap fényen való rothadásra, oktalán állatok hizlala-
 sára, vagy külön külön, vagy Csoportosan rablágra,
 meg-kötöztetni, rongáltatni, szemlélik, &c. De a' *pes-
 tis*ben így nints, mert ha ki meg-hal-is, az ollyat-is sze-
 relmest apolgattyák, takargatták keresztyéni tisztetket
 közlik véle, &c.

II. Az éhség-is nehezeb.

1. Mert minden javaibul ki-pusztittya embert. *Gen.*

47. v. 18.

2. Rut ételekre szorittya, Galamb ganéjra, sőt
 saját gyermekének-is meg-ételére. 2. Reg. 6. 25.

3. Halálnál kevesebb hoszszab ideig tartó nyor-
 morúságot szerez, végre pedig ugyan halált hoz.

III. A' népnek meg-kevesedése, meg-kevesíti a'
pestis-is.

Felelet. 1. A' bizonyos, a' hol kevesebben vadnak,
 kevesebben halnak-is ott: kevesebben dögödni-
 meg. De

PALO ORVOSÁG.

meg. De 2. Minem a' népnek bővsége szerzi a' *pestis*,
 hanem a' bűnnek soklaga, bővsége, melynek földgya a'
 halál *Rom. 6. v. 23.* Mely bűn fulákja a' halálnak *1. Cor.*
15. 56. Azért a' nem sok emberekből álló népnek szél-
 lyel való el-futásával, hanem a' sok bűnöknek ki-tisztí-
 tásával, szűnik meg a' *pestis*. Lásd *Jerem. 18. v. 6--10.*

I V. Az Istennek magában hagyott titkos akarattya
 senkit nem kötelez; én pedig nem tudom haloké-meg-
 nem-é.

Felelet. 1. Valóságos dolog: hogy az Istennek
 magában hagyott titkos akarattya szerint nem kötelez,
 de az ő ki-jelentett akarattya igen-is kötelez. Istennek pe-
 nig ki-jelentett akarattya nem az, hogy a' *pestis* előtt el-
 fus, hanem a' mint akar mikor úgy illykor-is; senkit meg
 ne botránkoztatás, felebarátodat szeresséd, *Penitentiat*
 tarts, &c.

2. Ha nem tudod halzéd meg, nem-é. 1.
 Miért veszed hát nyakadban a' futást, mint leg közelebb
 való s' bátorságosb orvosságot? 2. Móses, Dávid, nem
 futással, hanem könyörgéssel orvoslák ez aránt való bi-
 béjeket, tudván hogy bizonyosan meg-kellene hal-
 niok, de napját nem tudhaták. Lásd, *Psal. 39. 5. és 90.*
12. 3. Ha meg nem kel halnod, miért futsz? Ez szol-
 gai félelemnek jele; ha meg kel halnod, véledé hogy el-
 futhatsz előtte. Job azért meg-maradnod a' te életednek
 czellyában s' határában, melyben Isten állatot, hogy ha
 ő fellege ott akar hadni, maradgy-meg; ha ki akar hívni
 az halál által, engedgy, hogy a' futással mint Jonás, Isten
 ellen ne rugodozzál.

V. Nem jo az Istent kiseríteni, nyilván való *pestis*
 es helyen pedig, meg-maradni Isten kiserítés.

E 2

Felel.

Felelet. 1. Az Isten kifizetés oly nagy véték, melyet soha senkinek nem szabad tselekedni. Ha azért *pestis* helyen való lével Isten kifizetés, így mind a Tanítóknak, mind a Biráknak egy szoval mindeneknek el kel futni. De ezt nem akarják, meg-engedni, sőt szűk-séges, s jó, keresztényi dolognak tartják; nem Isten kifizetés tehát, sőt inkább a Futás Isten ellen való törekedés, szolgálai félelem, hit nélkül valóság, avagy csak abban való nagy gonofság, le-eresztet kezek, reszkető térdek, egyenetlen járás, lántaság. *Hebr. 12. v. 12. 13.* mellyek nem ditsiretetek. 2. Az Isteni kifizetést szokot fenni, őt képpen az én tudomra: (1) Midőn ki az Isten segítségének üdőt, helyet, modot szab, hogy megpróbálja az ő hatalmát. (2) Mikor ki kellelten s helytelen jelt, tsuda tételt kíván Istentől. (3) A ki vakmerőképpen eléb eléb mégyen a vétkekben, hogy megpróbálja ha vagyone Istenben büntető igazság. *Esa. 5. 18. 19.* (4) Midőn a Christus által el-töröltetett *Ceremoniackal* terhelik valakik magokat s terhelnek másokat is. *Act. 15. 10.* (5) A kik meg-vetic, meg-utállyák, nem élnek az Istentől rendeltetett szabados eszközökkel, mellyek az ő meg-maradásokra szolgálának, s hasznosok: mint ha ki a Tiszán akarna által menni, sem hajoba nem úlna, sem hidra nem menne, hanem csak neki indulna a viznek, okoskodván így: ha Isten meg-akar tartani, s halálom orája el nem jött, nem haloc belé, ha pedig el-jött, tsak ugyan meg kel halnom.

Ezek közzül immár mellyikre vizic, ha Isten kifizetés az *pestis* helyen való meg-maradás. Szollok az olyanoknak az oly helyen való meg-maradásokról. 1. A kik a-

kik azon helynek lakosi. 2. A kik a meg-maradást hitből tselekezic. 3. Hogy el-futásokkal a szeretet ellen ne vétsenek. 4. Borrákoztatok ne legyenek. Sőt ellenben a futással kísértetik az Isten inkább, én úgy sajdítom. 1. Mert az Isten meg-tartásának segítségének, a *pestis* ellen helyet szabnak, mint ha az Iste tsak a hegyeknek volna Istene, és nem a mezőnek. *1. Reg. 20. v. 33.* mint ha szintén úgy meg nem tarthatna a *pestis* helyen (*Psal. 91. v. 5. 6. 7.*) mint a *pestis* nélkül való helyen. Avagy ellenben, nem reád ragaszthatya-e ott is a *pestis*, úgy, mint ott, a honnan el-futottál? 2. Az Isten mindenütt lévőségének és hatalmosságának meg-kifizetése, Mint ha nem azon Isten volna ott, s nem azon ereje a büntetésben, a mely vagy a *pestis* helyen. 3. A futásnak reménysége alatt menten mégy eléb eléb az Isten parantsolatya ellen való vétkekben. Isten kifizetés ez. 4. A *pestis* el-kergető orvosságokat, eszközöket veted meg, a meg-térést, a könyörgést, &c.

VI. Tehát orvossággal sem kel élni.

Felelet. Nem következik; mert az Orvossággal való élés Isten rendelése. *2. Reg. 20. v. 7.* De hogy ki a *pestis* előt füssön arról nints példa. 11. Mitsoda egyben hasonlítás lehet a futásnak, a rendes, jó, és szabados orvosságokkal, kikben Isten a természet által nagy hasznokra való erőket óltot? Azt mondod: tiszta bűnű egű helyre megyek, úgy de a te bűnőddelel el-viszted oda is veled az Isten pohárának Zavaros, seprős borát, melyet akarod nem akarod meg kel innod. (*Jer. 25. 27. 28.*) Mi nem *pestis* Egnek tiszta égen való el-tserélése, hanem a bűnön a jó s tiszta életnek fel-váltása tart-meg a *pestis*.

38 **DÖGHALÁL ELLEN**
pestis tül. (*Joel. 2. 13.*) de effélékrül majd aláb többet halunk. 3. *Pestis* üdöben s' akár mikor-is, úgy várhattuk az orvoságoknak-is hasznos ki-meneteleit, ha ezeket elkövettyük. 1. A' nyavalyákat érdemlő bűnöket el-hadgyuk, és az Istent engesztelő jószágokat tselekezzük. 11. Ha hitből élünk azokkal. 111. Ha háládással könyörgéssel vesztjük, magunkhoz. 1v. Ha csak mint Istentől rendeltetett czközöckel, úgy élünk, s' a' ditsőleget egyedül Istennel adgyuc. Nem az orvosokhoz, hanem Istennel ragaszkodgyuc, nem az orvoságoknak s' orvos mestersegnek, hanem Istennel tulajdonítsuk az orvoslo erőt, s' ő szent fellégétől várjuk ki-meneteleit, úgy a' mint akarja s' meg-nyugosztunc abban, más képpen semmi; mint az Ása Király példája mutattya. 2. *Cron. 16. v. 12. 13.*

II. Kérdésre való felelet. De ámbár engednők meg-is, hogy szabad lenne el-futni, ez látszik nehezebbnek.

Lehetség-e el-futni, el-rejtezni, magát külső rend szerént való utakon, módokon meg oltalmazni? Nem értem itt az Istent meg-engesztelő lelki jószágokat, *penitentiát*, s' ahoz illendő jó gyümölsőknek termését.

En azt felelem; hogy lehetetlen dolog, hogy az előtt valaki el-mehessék, el-rejtezhessék.

Első oka ez; mert a' *pestis* maga a' felséges Isten ragasztja-el, mindazokra valakikre ragadni el-rendelte. Ezt noha eléggé meg-bizonyítottam a' tanuságnac erőfítésében, mindazáltal még-is említec némely szent írásbéli ide tartozó helyeket. *Exod. 9. 3.* Az Urnac keze léfzen, minden te mezei marhádon igen nagy döghalállal. *Cap.*

VALÓ ORVOSÁG. 39
hal. Cap. 12. 29. Az Ur meg-öle minden első szülöttet Aegyiptomnac földén. *Jer. 21. 5.* En, kezem ki-nyujtván, vivok ti ellenetec, és nagy erős karral haragomban. Es meg-verem a' városnac lakozoit, mind embert s' minden oktalán állatot, nagy döghalállal halnak-meg. *Cap. 29. 17* Imé én küldök ő reájoc döghalált. *Hab. 3. 5.* Az ő orczája előtt döghalál jár vala, és az ő lábai előtt tüzes kelifec járnac vala. Mind ezekből meg-tetszic hogy egyedül a' Felséges Isten kezében vagyon a' *pestis* a' ki azzal szabadossan cselekeszik az ő akarattjának jó tetszésé szerént, úgy-mint a' *pestis* nek elsőbb s' több egyedül való okai. Igaz dolog ugyan, hogy ő Sz. Fellége az ő veszedelmes csapást szokta ki-szolgáltatni és véghez vinni a' természetnek, és Angyaloknak közbe verések által, de azt oly móddal: hogy ő szent fellége ezekhez nem kötelezi, annál inkább alájok nem veti magát. Az emberekben találtatik ez, kik a' természet és az czközökök között úgy szorítottak, hogy a' természet felett semmit nem munkálódhatnak, és a' hijában valóság alá lévén vettettek, nem az czközöc nékiec, hanem ők szolgálnac az czközöknek, és nem ők igazgattyac s' hordozzac ezeket, hanem ők viseltetnec s' függenec ezektől. De más képpen kel az Isten felől gondolkodni, kiből ezek között egyic sem találtatic. Azért mindeneket meg-tselekezik ő valamelyeket akar, b' ha akar munkálodni czközöckel, czközöc nélkül, czközöc ellen. Az Czközöc csak addig, csak ott, &c. munkálodnac, mig ő akarja, a' mint a' tanuság erőfítésében meg-hallottuc; s' mit hozok már. mind ezekből ki, azt kérded? Azt hozom: annak-okaért lehetetlen a' *pestis* előtt el-menni. Okai

Ezech. 2. 13.
 v. 11.

Rom. 8.

Pfal. 117.
 3. és 135.

DÖGHALÁL ELLEN

Okai ezek: I. Mert ez előtt az Isten előtt, sohová nem mehet el az ember. Lásd *Solt. K. 139. v. 7-10.* II. Mert ez előtt sohol semmierős, titkos rejték helyekben el nem rejtzhetni *v. 11. 12.* Nem a' feretlégben, *Abdiásná v. 3. 4.* Nem a' magass helyekben, nem az Egben, nem a' Csillagok között. *Ezech. 33. v. 27.* Nem a' kerítésekben, barlangokban. *Jerem. 9. v. 21.* Nem a' magass ablaku palotákban. III. Senki az ő akarattját el nem fordithatta, sem akarattjánac ellene nem áihat. *Rom. 9. vers 19.* Senki nintsen kiaz ő kezéből magát ki szabaddithassa. *Mos. 5. K. 32. v. 39.* IV. Minden akarattját meg cselekeszi mennyekben, a' földön, a' tengerekben és minden mélységekből. Lásd ezeket. *Job. 9. 3-13. Solt. K. 76. v. 8. Esa. 46. v. 10. 11. Job. 13. v. 27.* Ki-jún azért immár mindezekből: hogy haa' nagy Isten előtt senki el nem mehet, &c. A' kia' *pestis* el-ragasztja; tehát a' *pestis* előttis senki el nem mehet. Amaz pedig szent igaz, azért ez-is hasonlóképpen, ugyan-is hová futcz, nem mehetcz Jona nem!

Azt mondod; más Isten előtt el-akani, menni (mely nem okosság) más a' *pestis* előtt.

Miért más? En okát nem látó, hogy pedig mind egy legyen, immár fellyebb meg-mutattuk. Az Ur keze az, *Mos. 2. K. 9. 3.* A' ki az ő keze előtt fűt, maga előtt szalad.

Második oka; Mert a' *pestis*nek érdemlő oka a' bűn, a' mint az első tanúságban meg-mutattuk. Lásd továbbá-is *Jerem. 29. v. 18. 19.* üldözöm őket fegyverrel, éhséggel és döghalállal, és a' földnek minden országnak gyötrelmire adlac titeket, azért mert nem fogattatok az én befzedemet, hallod üldöz, azt mondgya; valahová

VALÓ ORVOSÁG.

Jahová futsz, el-víszed hiszem az *pestis*nek érdemlő okát, a' bűnt, bizonynyal tehát el nem mehetisz az érdemlő büntetés előtt, utánnad lesz, üldöz akarmely földnek Országában mégy-is, valahol lesz a' bűn, ott leszen annak soldgya-is. *Rom. 6. 23.* Valahol lesz a' bűn, ott lesz az halálnac, és tüzes kigyónac meg-ölő mérges fulákja. *1. Cor. 15. v. 53.*

Azt mondod: én az halál előtt nem futoc, mert tudom azt hogy egyszer meg kel halnom: hanem az *infectio*, döghalál futok.

Felelet. Tagadod, de ugyan az halál előtt futsz; mert azért futsz, hogy látod a' fűűen való halálta' döghalál, nem azért hogy látsz némelyeket lábra állani s' meg-gyógyulni. Irtozic természeted a' maga romlástul, kapdoftar veled minden felé mint a' vízbe halo embert, ki még a' vizet-is markollya. De továbbá. 2. Mind egy ez; mert a' mely bűnödért meg kel halnod, azon bűnid érdeme a' döghalál beteglég-is, valamint a' azért bűnid szolgál az halál, ugy a' beteglég-is, valahová víszed azért bűnidet, egygyűt vonson bűnid szekerere saraglyán nyavalyáidat-is. Annak-okaért ha mencedék helyet akarisz az halál, és döghalál betegség ellen keretni, ez az én tanátsom. Elsőben, a' Paraditsom keret keressd-fel. Másodszor. Vessd-le mostani köntösöd, s' öltözd-fel Adámnac s' Evánac azt az építégét az melyben Isten teremttette volt, s' menyébe abban. a' kertben. Harmadszor. Igen el-kerüld többé a' Sárány meg ne tsallyon: így bizonynyal tudom, s' ígérem, meg-nem halsz. Ha ezzel nem biztathatod magad, ne fűűs az halál előtt, hogy egyszer jól meg-halván, menyé

DÖGHALÁL ELLEN

22 Mennyei Paraditsomban, hogy ott öröcké élj!

Harmadic oka; Mert a' kiket Isten a' dög által meghaláfra rendelt, tsak lehetetlen azoknac el-távoztatni. *Ezech. 5. v. 21. 22.* Hallyuc a' Profetát, a' Elck én azt mondgya az Ur Isten; az én szemem nekéd nem kedvez, és nem könyörülök rajtad, és az én szemem nem kedvez, harmad része dög halál miat vész-el. Hasonlo képpen ezen Profetá, *Cap. 14. v. 14.* s' talám még keményb képpé emlegeté az Urnak el-rendelt akarattynac másolhatatlanágát, mondván: Ha amaz három férfiu léssen-is ez földön Noé, Daniel, és Jób, ők az ő igazságokkal meg nem szabadították az ő lelkeket, az Ur Isten mondgya. (Lásd ezek után a' többiket) Jeremiás-is nem tsendesebbé fenyegetőzic, *Jer. 15. v. 1. 2.* Jeremiás-is nem tsendesebbé fenyegetőzic, c' szólván így az Ur képében: Ha én előttem állanának Móses és Samuel-is, az én szívem nem hajlana a' néphez; küldök ki az én orcám elől és mennyenek ki. De hová? azt mondgyad nékiec: így szól az Ur; a' ki halálra való halálra. Ezek penig akar kik legyenec, jók vagy gonoszoc, mint meg-tetszic. *Ezech. 20. v. 4. és 21. v. 3. 4.*

Azt mondod; tehát a' *pœnitentia* tartás is haszontalan.

Felelet. Nem haszontalan: 1. Mert a' kegyes lelki ember nec azon kel lenni, hogy Istenec haragját engesztelje, s' azt nyerje meg hogy iréletben ostorozza. *Jer. 10. 24.* Így-is nyeri meg hogy Isten a' maga szép igéreti szerént tselekedgyék véle, Lásd *Jer. 30. v. 11. és 46. 28. Hof. 11. v. 9.*

II. A' meg-igazítatot ember nec az el-távoztathatatlan csapásnac idein, arra kel már vigyázni, hogy Isten azt a' Csapást néki meg-szentelje, s' boldog ki mentellel

PALÓ ORFOSSÁG.

tellet áldgya-meg. Nem tesszik azért Isten nec a' Csapás, idején való meg-keményedés. Lásd *Esa. 1. v. 5.* mely szomorú az Ur panaszja! Mi az oka, azt mondgya; mennél inkább ostorozlac annál inkább nevelitec a' bünt. Jeremias penig álmélkodva emlegeti a' nép nec ily elfordult maga viselését. *Cap. 5. 3.* meg-verted oket de nem bántottac, meg-emésztetted őket, de a' dorgálást nem akarjác fel-venni, az ő orcájok kemémbec voltak a' kösziklánál, nem akartac meg-térni.

III. Ha Isten egészen el nem veszi-is a' Csapást, de tsudálatosan meg-egyveliti vigasztalással. Lásd az Acab példáját. *1. Reg. 21.* mikor füleit meg-csendítette volna a' kemény izenet. *21--28.* vésd őszve a' kemény izenetet követő gyengéb választ, *v. 29.*

IV. Ugyan szűkléges, hanem a' jelen való *pestis* csapásnac az Isten következendő haragjánac el-távoztatására. Lásd *Matth. 3. v. 7. 8.*

V. Azért, mennél inkább értyűc Istenünk nec iteletnek változhatatlanágát, halálunc orájanc közelebb létet, annál inkább vigyázzunc, imátkozzunc, hogy méltokká tégyen Isten, hogy el-távoztathassuc mindazokat a' mellyec következnec, és meg-álhassunc az ember nec Fia előt. *Luc. 21. 36.*

Negyedic oka; Mert az ember életé nec napjai megvadnac határozván, mellyeken által nem hág. *Job. 7. 1.* Avagy nem el-határoztatot ideje vagyone az ember nec e' földön? Az ő holnapinac száma te nálad tudva vagyó, határt verettél néki mellyet által nem hág. *Cap. 14. v. 5.* Idvezitőnc szavait hallyuc szent Máthénál. *Cap. 6. 27.* Kitsoda penig az közöltec, a' ki akar mely szorgalmat

DÖGHALÁL ELLEN

tos gondolkodással, meg-nevelhetné egy singel nagyobbra az ő testének magasságát. Ha ez nem lehet nem látom azt is hogy életed határát továbbra vihesd, akár mint fűs, akár hova szaladgy, akár mint mesterkedgyél. Salamon is hozzá szollot chez; állatván hogy a' mint a' Ecc. 3. 2. születésnek, úgy a' meg-halásnak is ideje vagyon. A Sz. Pál is azt állattya hogy el-rendelte Isten az idöket, meghatározván lakásokat. (Act. 17. 26.) tudni-illie az emberek lakásának és életének idejét; mert itt lakáson értetik az embereknek itte' világon való lakását, életet. A' mi azért eleve el-rendeltetett, immár meg-határozott, mert azt mondgya: el-rendelte az idöket, meghatározta az idöket. Vagyon-é inkább külömbség e' két idö között, el-rendelte az idöket, meg-határozta? Vagyon: mert az el-rendelés lött az Isten öröktől fogván való decretumában, a' meg-határozás pedig az idöknek a' szerént való actualis el-osztásában. Eöröktől fogván, való decretumában s' tanásában el-rendelte Isten minden embernek meddig kellyen e' világban élni. De azomban az idöben, melyben Isten kit kit mikor bé-hoz e' világra, mint folyo ora által bizonyos idöt, napokat, heteket, holnapokat, esztendőket, e' világon való lakásra, meg-határozva ad, a' szerént a' mint öröktől fogván való tanásában el-rendelte, úgy hogy a' mi ideiglen való világi életünknek határa, ideje, e' földön éppen füg az Istennek tanásátul, és addig, s' mind addig tart, míg Isten akarja meg-maradni, azon által csak nem hág, annyéra hogy az embernek élete semmi teremtet állat, vagy annac mozgatása, munkája tehetsége által tovább nem-vitethetic. Mert itt nem szol az Apostol az idök-ről az

VALÓ ORVOSSÁG.

45

túl az idöknek határaitul a' menyiben s' a' mellyeket Isten eleve el-látot tsak; hanem a' Felsőges Istenről életre el-rendeltetec, el-végeztetec. Igaz értelem, igaz tudomány ez, mind az ideig elől hordot szent írásbéli helyec szerént, mind a' következendökre nézve. Ps. 139. v. 16. Az én testemet mikor még forma nélkül volna, láttac a' te szemeid, és a' te könyvedben mind ezec beírattac, a' napok-is mellyeken azok formáltattanac vala, mikor még azokban egy sem volna. Ugyan-is a' mi egész életünk Istenről vagyon, a' mint szol az Apostol. Act. 17. 27. Ő (az Isten) ad mindeneknek életet, lehelletet, és mindenedet, tehát az embernek ideje-is meddig éllyen ő róle vagyon. Ha minden lépésinc az Istenről határozatnak-meg. Job. 31. 4. ha minden hajunc szála számon vadnak nála, hogy egy azok között az Isten akarattya, nélkül el nem esik. Matth. 10. avagy az ember életének napjai nem volnának számban?

Ellen vet. Ha az Istenhez való engedelmeiséggel, meg-hoízzabbittya ember életét, az Istenelenc pedig meg-röviditic, azt mondgya Salamon. Prov. 10. 27.

Felelet. Az embernek életének meg-rövidítése, avagy meg-hoízzabítása, mellyec által az embereknek haláloc, meg-ért (hogy így szollyak) avagy éretlen, maga idejében, vagy idejének előtte való a' külső tekintetekre s' mirenc nézve, a' miképpen hogy idöben, s' idővel lesz, azonképpen úgy rendeltetett öröktől fogva. Ertette ezt Salamon. Ecc. 3. 14. így szólván: Tudom, hogy valamit az Isten tselekeszica' léfzen öröcké: ahoz semmi nem adattathatic, és abbul semmi el sem vétethetic: Es az Isten azt mivel a' végre, hogy az embernek

F 3

az ő or

DÖGHALÁL ELLEN

46
az ő orszáját rettegjé. Itt fundállyác a' szent Írás ma-
gyarázoc imcz *regulajokat*: Semmi nem lesz az időben,
AA. 15. 18. melyeket Isten úgy meg lenni el nem rendelt volna ő-
rök időknél előtte. Jól is; mert azt állattya szent Jakab
hogy az Isten tudgya öröktől fogván, minden ő csele-
kedetit, ki mindeneket cselekeztik, az ő akarattjának
tanásából. *Eph. 1. v. 11.*

Légyen elég a' második kérdés szerént való czé-
lunk erőltetése, mint hogy nem is akarok *Scholai* vagy
Academiai módon valamely koczkodó elmékkel vetélke-
désnek köteleit huzni, ránczigálni, hanem a' Prédikál-
ló székhez illendő tisztá, (de igaz) együgyűséget
igyekezem követni. Lássuk mindazáltal, a' *Pestis* előtt
való el-futásnak lehetőségét oltalmazóknak ellen ve-
téseket. Hoznak elől némely Szent írásbeli helyeket
példának okért.

Jerem. 21. v. 8. Imé én előtökben adtam az élet-
nek útát, és a' halálnak útát, a' ki e' Városban lakik,
meg-hal fegyverrel, éhséggel, döghalállal, a' ki pedig
ki-mégyen él. Vízont *Cap. 27. 8.* és *v. 13. Ezech. 7. 15.*

Felelet; 1. A' *Procurator*nak *sylogismus*ban kell va-
la a' dolgot foglalni, s' talám maga elzében vörte vol-
na a' hogy ezekkel semmit sem próbals maga mellett,
mi ellentünk, hanem ez csak folyó beszéddel való szó
szaporítás. 11. Vegye elzében azért a' *Procurator*, volt az
Istennek kivált-képpen való erős parantsolattya a' nép-
hez, hogy nyakata a' Babyloniai Királynak Nabugodonoz-
ornak jármában tenné. *Jer. 27. v. 6.* Ellenben a' népet a'
hamis Proféták tilalmazták nyakoknak a' Babyloniai
Királynak jármában való vetéstől. Ez okon fenyegeti
Isten,

VALÓ ORVOSSÁG.

47

Isten, hogy ha a' hamis Profétáknak hazugságok után
eredvén, az Isten parantsolattya ellen meg-maradnac
a' városban ez kemény csapásoc esne rajtoc. Ha pedig
a' hamis Profétákat férre tévén, az Isten parantsolattya
szerént, nyakokat a' Babyloniai Király jármában vetik,
meg-tartatic életet. Nem akar mely akar hova való ki-
menetelt ért azért a' városból, hanem a' melyet s' a' ho-
vá Isten parantsolt, mint meg-tetstik. *Jer. 39. 4.* Sédé-
chias a' Juda Királya és mind az egész vitézlő nép futva
szaladának ki a' városból, de ugyan el-éré a' Csapás a'
városon kívül is. Lássad aláb *v. 5. 6.* ved őszve az 38. dik
résznek 17. dik s' következő verseit, &c.

Szabjuc már a' példát e' mi mostani időnkbeli *pe-
stis*es helyeken lévő emberekre. Hol ma az Istennek
parantsolattya. 1. Hogy ki-mennyűnc *pestis*es Váro-
sunkból. 2. Ha ki-mennyűnc, hová-mennyűnc? 3. A'
Török jármában vesünké nyakunkat, ki ma *succedalt* a'
régí Babyloniai Királynak, s' ha nem tselekeztünk, ez
okon időközöl ez Isten ma a' *pestis*es, Török fegyverével,
tűzével, rablágával? Hon Jeremiás Profeta a' ki ezt tut-
tunkra adgya? Ha Magyar ország határán belől létalunc
a' *pestis* előtt, mely egészlzen Isten oltora alatt vagyon;
az tsak annyit télzen mint mikor a' hal az hálóban ker-
tetik, s' hol a' közepin, hol egygyic hol más végin ke-
reng, míg a' szárazra ki-vonatic: hol a' hal akar mely ré-
szében légyen az hálónac, tsak ugyan ki-vonatot utol-
lyára, &c. Így látom a' dolgot. Hová-mégy azért, ha
nincs tudodra hová kel menned; miért mégy el helyed-
ről, ha nem tudod kellé el-menned. Ez azért tanás.
Hadgyuk el a' *pestis* érdemlő bűnöket, jobbitsuk meg
Isten,

Istennec tetőző életünkön, maradgyunk meg honnyunkban, s' bizzuc Istentre a' ki menetet!

Vagyon még egy kérdés, tudni illic: El-ragad-e a' *Pestis*?

Némellyek úgy vélik hogy el-ragad, azok pedig ezek: kik az Istent mint fő okon, és a' bűnön mint érdemi okon kívül, más okokból állatták származni a' *Pestist*, szám szerént pedig ezekből:

1. Az Egnek egyenetlen *constitutioja*.
2. Az Egen való Csillagoknak némelly őszve járultsági.
3. A' Levegő Egnek meg-döglelődése.
4. Azockal való társalkodás kikben dögfőség vagyon, vagy *pestis* helyeken laknac.

Hogy a' *pestis* el-ragadgyon vallyuc úgy, a' miképpen a' milczkénken vagyon, hogy el-ragad, de csak ott, s' addig, s' azokra, a' hol, s' meddig, kikre az Isten el-ragasztja, de sem másut, sem tovább, sem másokra nem ragad, ha Isten nem ragasztja, mint ezt ez ideig eléggé meg-mutattuc. Azockal azért a' kik ellenkező értelemmel vadnac így eredekek beszédben.

I. Kérdezke dem: (1) Ha a' *pestis* a' menyében a' *pestis* magánosan, ama' négy okokból, egytzer s' mind, akar külön külön, ragad-el; mi az oka, hogy mindnyájan emberek, barmok, vadak, Egi madarak, kik azon egy Eg, azon Csillagok alatt, azon Levegő égben, élnek, mozognak, hogy ezek mind meg nem *pestis* fednek; a' kik meg-*pestis* fednek is nem egytzer s' mind, hanem időközben verve, egy más után, hol több, hol kevesebb?

II. Külön

II. Külön magánosan, a' negyediktől, ha *pestis* helyen lévő emberekkel való társalkodásból el-ragad, miért a' leg szorosabban társalkodokra, s' közzeleb valokra el nem ragad, hanem a' magokat féltőkön esik leg hamarab? Magamtul látot példákat emlitec, mellyec lőttec 1644-ben s' 45-ben való nagy *pestis*kor. Hol lehet szorosabban való társalkodás, mint mikor a' *pestis* Anya méhében vagyon a' gyermek, mely gyermeknek élete nem más, hanem az Anya élete, azomban szül az ő Anya, ki a' szülés után *pestis* ben meghal, s' a' gyermek meg-marad. Vízont; a' mely Anya *pestis* ben fekszik s' gyermekét azomban szopattya, meg-hal a' *pestis* Anya a' gyermeknek semmi gondgya. Tudoc oly Aszszoni állatot ki *pestis* ben meg-holt Urához való szeretettül viseltetvén, tajtékos genyetséges meg-indult száját Uranac nem iróztot tsokolgatni, mely Aszszonyi állat még ma is el. Ma is találatnac ilyenec, kik szerelmes férjeken, magzattyokon, mind betegségekben, s' mind holt testeken, nagy szives apolgotásockal esedeznec ugyan semmi bajok nints.

III. A' *pestis* helyen ottan ottan tisztító napkeleti szelek avag' akar mely részről zugo nagy szelek lesznek, ugyan semmi bajok nints, kik a' levegő eget megtisztittya egy helyen, avagy csak más szomszéd helyekre s' Országokra is el-fujják azt a' dögfőséget, *infectio*, s' itt a' hol a' *pestis* volt meg nem szűnie, a' hol nem volt, ugá nem dögfősődnek meg sem emberek, sem barmok!

IV. Honnan lőtt hogy először csak a' mezeli barmok holtanak meg Egyiptom földén, azokon kívül senki sem? maga egy nap annyi marháknac döggel meghalni,

G

DÖGHALAL ELLEN

halni, könnyű el-hinni, nagy dögös bűdösség. *Exod. 9.* Honnan lőtt hogy egy éjel minden első szűlöttet az emberek között, s minden első fajzáfoc a barmok között, meg-holtanac döggel. *Exod. 12.* Ezeknek holt dög testec mitsoda nagy bűdösséget nem szerezhetet? de az el-rendeltettec kívül, kiknek ártot? Így érts arrol a *pestis*ől mely volt Dávid idejében. *2. Sam. 14.* Így a mely a Sennacherib táborában *Jof. 33.* Ez ám az Isten könyvének férre tévése, s nem értése, a pusztá természet könyve után való eredéssel balgaraggá való létel, az Istennek Csapása felől. Ollyac ezek mint a botló, ki mikor farkantyuztat a rajta ülötül Zabóját rája s fejét hánnya, hogy el-ugordgyéc a rajta ülő alol.

De értsuc mit felelne ezekre:

Elsőben; Azt mondgyác hogy ezec rend kívül s kiváltképpen való példác. De ezzel nem mehetűnc mesze, mert az a felelet noha néha helyes, de nem mindenkor, helyes némely dolgokban, példának okáért, mikor valamely dolgoknak mindenhai rendes el-követését akarjác valakie oly példákkal próbálni, a melyec rendkívül valoc, s el-követésre lehetetlenec, s azok is a kik egyszer tselektettéc, többször nem. Így mikor a Pápistác a negyven napi ételitalban való válogatásnae (s többeket is) bőjtít, a Mofes, Illyés, Christus Urunc negyven napi s éjjeli bőjtölésekből akarjác próbálni, ebben jo e felelet. De nem mindenkor helyes; miképpen itt is. 1. Mert rend kívül való dolognac próbálásra, rend kívül való példákat szabad bé-hozni: példának okáért, a mi tőlűnc elől hozot példác nem azt mutatgyác, hogy ackora levegő Eg dögös emberek által való el-raga-

VALÓ ORVOSÁG.

37

el-ragadással lőtt volna, hanem azokon, a mint mi állattuyuc. Azért ma is a *pestis*nek rend kívül való tsapása nem illyen, hanem a mi tőlűnc állatot móddal, ragasztatik el. 11. Mert a Izent Irásnae tulajdona az ok-fzor, hogy a kiváltképpen való példákban terjeszse ki, azokat a mellyec közönségsec, így néha, (noha ezt a *Scholak* nem követic) okoskodását folytattya a kiváltképpen valokrul a közönségsecre.

Másodszor; Azt mondgyác. Innen vagyon hogy nem mindenec dögösödne meg, mert némelylec erős, kemény, némelylec gyengéb, spongia természetec.

Engedgyék meg hogy meg-felellyec, s elsőben is hadd adgyam mas okait. Miért nem dögösödne meg mindnyájan a *pestis*nek idején.

1. Mert az Isten magot akar hadni, hogy ugyne lenne dolga az Isten népének mint Sodomának. *Esa. 1. 9.* Ezt penig az ő nagy irgalmaságának meg mutatásáért. *Siralm. K. 3. 21.* Az Urnac kegyelmessége hogy tellyesféggel meg nem emésztettűnc, így szólott Jeremias. *Lászl. 2. Sam. 24. 16.* meg-száná az Ur a veszedelmet. *Jer. 31. v. 20.*

2. Hogy a dögnecc tsapásával meg-terni nem tudonépen, s töb s nagyobb tsapásokkal való itéleti által, meg-mutassa az ő hatalmát, és így az ő neve hirdettesse az egész földön. *Rom. 9. 17.* veld őszve. *Exod. 9. 16.* Így nem őle-meg mindeneket *pestis*sel Egyiptomban, *Exod. 12.* hogy az után lenne kiker a véres tengergen buri-tana *Cap. 14.* Nem veszte-el minden fűvet, verést. *Exod. 9.* hogy lenne mit enni a Sásáknac. *Cap. 10. v. 14.* Ez is a Felleges Istennec bőltsége, hogy kit kir külön

DÖGHALÁL ELLEN

külön az ő bűnei szerint, büntessen meg. Így nem ői meg mindent dőggel, hogy a' több ítéleteinek is helye legyen azon egy népben. Lásd *Jerem. 15. 2.* Így szól az Ur; mennyen-ki az én Orezám ciöl, a' ki halálra való halálra, a' ki fegyverre, fegyverre, a' ki éhségre, éhségre, a' ki fogságra, fogságra, &c. Hasonlot látsz. *Zach. 2. v. 9. Ezech. 5. 12.* Harmad részed dőghalál miat vész. el. harmad részed fegyver miat hul. el. harmad részed minden szélre el. hintem. Így tapasztalhatod jaj-jos sorfajutott hazánkban. Egy részünket rablásra horta a' Pogányfág. Egy részünket el hullatta a' fegyver; im harmad részünk dőggel üldöztetik. Másodszor így szóllok e' felelethez: Ha igaz volna az hogy az embereknek erős vagy gyenge erőtelen természeteken állana, el. ragadása, vagy el nem ragadása, a' *pestis*nek, tehát következnie ezek.

I. Hogy a' dőghalálnak tsapálával munkálkodó igazságos mindenható Istennek, hatalma, gondviselése az embereknek erős vagy erőtelen természetektől fogva függeni: Mintha az Isteni erő csak a' gyenge afzszúfa, s' pusztá természetű emberekben, lehetne munkálkodó, az erősebben pedig semmi tehető. A' mely nem egyéb, hanem az Isteni felséges erőt, tehetőséget, az emberi erő vagy erőtelenség alá vetni, mint erőtelenebbet, és nem függés nélkül való szabadosan munkálódhatót. Holott minden népek olyanok ő előtt, mint a' semmi, sőt a' semminél, és a' hiában valósnál alább valók ő hozzá képest *Esa. 40. v. 17.* Es minden ember, úgy vagyon az ő kezében mint a' fazekasnak a' Sár *Esa. 45. v. p. Jerem. 18. v. 6. Ezech. 20. v. 47. és 21. v. 3. 4.*

II. Mint

VALÓ ORVOSÁG.

53

II. Mint hogy a' *pestis* rendkívül való tsapás, rendkívül való bűnöknek büntetése, a' lenne hogy e' tsapással való büntetésnek, mértéke nem a' bűn lenne (a' ma mondás ellen: *Culpa est mensura pœne. Job. 34. v. 23.* mert a' mint Elihu szólott Jóbnak: nem kárhoztattya Isten az embert abban a' mit nem cselekedett) hanem az embereknek erősségek vagy erőtelenségek, holott többire gyakortab gonoszabbac az embereknek erősséi, mint sem az erőtelenebbéi. De ezek ellenkeznék az Istennek igazságával, hogy az inkább vető erősségeknek kedvezne, s' kevesb vétken állana bocsfzut, ezokon, mert im ezek erőssék, ezek pedig erőtelenebbek.

III. Mind ezek; Csillagok, Levegő Eg, &c. vagy mint ezek azok mellyeknek függések felettek munkálodó oktul vagyon, ki ha akarja munkálódna, vagy vesztreglenek, mint a' fejsze a' favágó kezébe, avagy goktul munkálodna, úgy hogy magok felett ne legyen fenkitül függések. Így nem, mert fellyebb valók lennének az Istennél, ki nem lehet, mert csak egyedül ő Szent felsége olly mindenek felett munkálodó ok, a' kitül mindenek függenek, ő pedig fenkitül sem. Tehát csak mint eszközök, meg-is tetezik, a' mint láthadd *2. Sam. 24. v. 15. 16.*

IV. Nyilván ellenkezőt tanit az Urnak lelke *Esa. 3. v. 3.* Az erősséket veszi. el azt mondgyá: A' nyerfct az afzszuval egygyütt *Ezech. 20. v. 47.*

II. Még a' második feleletem hátra; Ha én egyenesen tagadnám is Szent írás szerint, hogy a' felyül említett négy dolgok nem is eszközei a' *pestis*sel való tsapásnak, alig ha erőssé próbát tehetne valaki ellenem,

G 3

Szent

DÖGHALÁL ELLEN

Szent írásból, vélem nem-is. Oka hogy tagadgyam; mert az Egyiptombeli Döghalál gonosz Angyal által lőtt *Solt. K. 78. v. 49.* Angyal által, az Izraél népe között. *2. Samuel 24.* Angyal által, a Sennacherib táborában. *Esaiás 37.* Ezekkel ellenkező példákat nem-is adhat senki, Azért valamennyiszer a *pestis*sel való tsapás vagyon, Angyal által tselekeszi Isten. Nem ugy adtam ez feleletet, mint azt állatnám hogy Isten ő Szent felsége, mint szabados Ur más eszközök által is ne tselekedhetne, hanem hogy ezt látom a nyilván való Szent írásbeli példák szerént próbálhatóbnak amannál.

Ellenvetés. A' kika' *pestis*sekkel társalkodnak meg-*pestis*esednek.

Felelet. Szinte ez a' mellyet tagadunk, mint nem igazat. 1. Mert a' kik nem társalkodnak, hanem el-rejteznek, döggel halnak meg. *Ezech. 33. v. 27. Jer. 9. 21. 11.* A' kik társalkodnak nem döggősdnek meg. *Solt. K. 91. v. 5.* Ne fély az éjjeli rettegéstől, és a' nappal repülő nyiltul. *v. 6.* Az Ejszakai kegyetlenkedő dögtől, a' délben pusztító döghaláltul. *v. 7.* Ha el-esnek mellőled ezen, és jobkéz felől tiz-ezeren, mindazáltal te hozzád nem közelget, *v. 10.* Nem illet téged az ostor, a' veszedelem nem közelget a' te hajlékodhoz.

Vagyon még egy szavoc; Azt állattya gyenge félelmes szivec, hogy *pestis*es helyen lenni s' oda való embe-
reckel társalkodni, annyit téfszen, mint vízben ugrani.

Bizonyos, társalkodni azokra a' bűnökre nézve, mellyekért Isten a' *pestis*t szokta a' népekre botsátani, mert, *pari modo peccantes; pari poena puniuntur.*

De bár azon bűnt ne tegyék-is; azt mondod:
lehe-

VALÓ ORVOSSÁG.

Lehetetlen dolog; Mert az Isten nem, bántya az embert abban a' mit nem tselekedet. *Job. 34. v. 23.* Ha kisdeded halnac a' magoc eredendő bűnőc felet, az Atyák sujtoltatnac a' magoc vétkekért, az önnön magzattyokban. *Exod. 20. 5.* mint a' Dávid példája-is tanította. *2. Sam. 12. 14.* vagy a' meg-élemedertebbec, a' magok vétkekért. Innen vagyon; hogy Isten gyakorta az igazat-is döghalállal ölye-meg, mint szintén az hamisfát, melyről láthatni. *Ezech. 20. v. 47. és 21. 3. 4.* Mert nem mentek ki a' gonosz társaságbul, hanem meg-maradtanac, az ő bűnőkben részefültenec. Maga tanubizonyfága vagyon e' felől az Urnac; Fussatok ki Babilonbol, és ki ki mind tartsa-mega' maga-lelkét, ne vesztetek el az ő gonoszlágában, mert az Urnac meg-látogatásánac napia az, meg-fizet neki. *Jer. 51. 6.* hasonló intéle vagyon az Urnac. *Titk. 18. 4.* Mikor immár szót nem fogadnac, hanem a' parantsolat ellen meg-maradnak, rajtoc esik a' Csapás, ha szintén nem azon moddal s' véggel-is. Láthatni efféle példát, *Jer. 27. v. 8. és 13. és 21. v. 8. 6c.*

Eddég az első rendbéli személyekről. Lássuc a' másod rendbélieket-is.

III. PRÆDIKATIO.

TÁllatnak a' *Pestis*nek idein gyenge, de tőgyan igaz hitű, s' örömeft tanulni igyekező személyek, a' kikkel immár másképpen kel bannunk, mint ackédig meg-hallottackal. Efféle hitben gyengélkedők-is nem minden képpen ditsérendőc, mindazáltal nem-

tal nem is meg-vertendők. Sőt az Apostol intése szerént ezeket fel-kele venni. *Rom. 14. v. 1.* A' ki pedig a' hitben erőtelen, azt fel-vegyéte, nem vetelkedésben való versengést. Elsőben azért lássuc a' gyenge hitet tan-torgo nehézséget. Másodszor; szolgáltafuk ki a' hitet erőssítő orvosságokat is. Először; mondam hogy a' gyenge hitet bádgyasztó nyavalyát lássuc. Így gondolkodik a' gyenge hitű keresztyén: Imé a' dög halál, Istennek mint igaz és igen meg-haragut bironac rend kívül való veszedelmes tsapása, a' rend kívül való bűnöknek meg-bűntetésére. Talám hát valakie dög halállal meghalnac, azok nem csak időszéri életektől fosztatnak meg, hanem ez által a' másodice s' öröcké való halálban taszittatnac, mivel haragos Isten tsapása, ne talám a' kik igy meg-halnac, azokra nem tartozic az ő irgalmassága, haragjában őli meg, azért talám az ő kegyelmes és dicsőséges Országának színe látására nem bocsátta, hanem öröcké meg-verte ezeket.

Immár lássuc másodszor, mint kezezek fel-venni. 1. Azt jól meg kel tudnioc, hogy a' hivekben efféle kélérteteknek meg-élese nem új dolog, halljuk a' sok kélértetec alá szoktatot Dávid Király s' Proféta panaszsát. Az én lelkem tudakozic vala mondván, avagy mind öröcké el-vevne-é az Ur Isten, és nem lenne-é jó akaro? Avagy el-fogyotté tellyeséggel az ő kegyelmessége? Avagy az ő haragjában meg-tarthatnáé irgalmasságát? s' azonban, azon-is könyörög Istennek, hogy a' hitetleneckel egygyűt ne büntesse. *Psal. 28. v. 3.* Sokan kiált-hattya má-is Gedeonnal. Edes Uram! ha velűne az Ur miért talál elől minket mind e' gonosz? *Jud. 6. 13.*

2. Ez il-

Psal. 77. 7.
s' tovább.Láld egé-
sen a' 88.
dik Soltárt

2. Ez ilyen hitben gyengélkedőknek azért az kö-vetkezendő dolgokat kel meg-tanulnioc, és szüntelen elméjekben forgatni.

Először; igaz dolog ugyan hogy Istennek igaz itéleti szerént való csapása a' *pestis*, mely öldökli mind az igazakat, mind a' hamissakat, mindazáltal igen nagy megkülömböztetéssel. Meg-külömböztetie pedig a' hiveknek és hitetleneknek *pestis*béli (a' mint egyebek-is) csapása.

1. Az ő folyamattyában, mert a' hiveken Istennek ugy léfzen itéletiből, a' bűnért, hogy egyszer s' mind Atyai szerelméből is légyen. *Apoc. 3. 19. Hebr. 12. 6.* A' kit szeret az Ur meg-dorgállyá, valakit fiává fogad meg-ostorozza. Azt mondgya szent Pál az Ur-Vatsorájá-
val való nem jól élés miatt, hogy a' *Corintusiakban* ez ok 1. Cor. 11.
erőtelene, betegce, és el-is aluttanac, s' ottan az 30. v. 3.
részi utánna; de mikor büntettetűnc az Urul tanittatunk, hogy e' világgal el ne kárhoztassunc. Jeremias Propfeta ugyan kérve kéré Istenből az ő itéleti szerént, való ostromozást, mondván: Ostromoz Uram engem a' te itéletemben. *Jer. 10. 24.* Az istentelen s' bűnökben nyakaskodo emberekre pedig önti az ő csapását, az ő szoros büntető igazságából, meg-éméltő tűzhöz hasonló haragjából. Ennek el-távoztatásáért könyörge Dávid a
Jeremias is b' hogy ne ostromozza az ő haragjában:

11. Meg-külömböztetésnek modgyára nézve.

I. Mert az hivekben igazságból s' irgalmasságból egy aránt egyvelitet s' mérsékelhetet pohár. *Jer. 30. 11.* meg-ostorozlac tégedet itéletben, de azért nem vesztlek-el tégedet. *Hof. 11. 9.* Nem cselekekszem az én haragomnac busulása szerént Effraimmal. Láts többeket.

H

Siralm,

Solt 66
Jer. 10.
v. 24.

DÖGHALAL ELLEN

Síralm. K. 3. 32. 33. Jerem. 46. 28. 2. Sam. 7. 14. v. 15. A' nyakaskodo istentelenekben pedig büntető szoros haragos igaságnac Zavaros borral töltöt Pohára. *Pfal. 75. v. 9. Jer. 12. 3. Az istenteleneket öszve gyűjtöd, mint a' méízár székre rendeltetett juhokat, és készited őket a' meg ölésnec napjára. Rom. 2. 5. &c.*

II. A' hivek mértékletesen, gyengén, mérték szerént. Az hitetlenec pedig keményen, egész erejében a' Csapásnec. *Esa. 27. 7. 8. Avagy a' mint meg verte Isten az ő népénec meg-verőjét, úgy verte-é a' Jakobot? vagy a' mint meg-ölettetec az ő népénec ellenfégenec meg-öletteteti, úgy ölettettek meg? Mérték szerént, itéled a' Jakobnac Csemetéit: még akkor is mikor a' kemény szarászto nap keleti szél reájok fú. Lásd a' többi. Amos 9. 8. 9. 10. Jer. 30. 11.*

III. A' hiveknek a' pestisben kegyelmesen jelen vagy, a' Felféges Isten. Ugy-mint:

a Könyörülő Atya. *Pfal. 103. v. 17. Esa. 49. 15.*

b Igen tudos Orvos. *Exod. 15. 26.*

c Hívleges barátságu. *1. Cor. 10. 13.*

d Mint jó kormányos. *Matth. 8. 23.*

e Segiti kegyelmesen; őket.

1. Vigasztalván. *2. Cor. 1. 3. Pfal. 49. 19.*

2. Enyhégetvén. *Pfal. 85. 4. Jer. 18. 17. Thren. 3. 22.*

3. Megszabadítván. *Pfal. 91. 14. Esa. 41. 10. és 40. 1. és 64. 4.*

De az istentelenektől éppen elvonfsza magát, és a' Sátánnac szabadossan győtrő hatalmában hadgya. *1. Sam. 16. 14. vesd öszve. Cap. 28. 15.*

IV. A' hiveken kevés ideig tart. *Pfal. 30. 5. Esa. 54. v. 7. Joh. 16. 16.*

De az

VALÓ ORFOSSÁG.

De az hitetleneken soha meg nem szünic. *Pfal. 49. v. 20. és 140. 11. Esa. 66. 14. Apoc. 14. 11. és 20. 10.*

Harmadszor; megkülömböztetie végére nézve, mert az hivec ezzel 1. Tanítatnac. *Rom. 5. 3. Jer. 31. 18. s' tovább. 1. Cor. 11. 32. Pfal. 94. v. 12. és 119. 67. 71. 2. Meg-kéértetnec. Rom. 5. 4. Luc. 2. 35. 1. Cor. 3. 13. 3. Ditsóiternec. Pfal. 18. 36. Prov. 15. v. 33. Rom. 8. v. 30. 1. Pet. 1. v. 9. 4. Eörök kárhoztatásokrol szabaditatac. Mal. 3. 16. 17. 18. Prov. 3. 5. Az hitetlenec mind ezektől el-maradnac. *Pfal. 1. 4. Mal. 4. 1. Jer. 33. 16. és 37. 36. Esa. 57. 21. Luc. 6. 25. 1. Thes. 5. 3. 2. Thes. 1. 9.**

Másodszor; e' következendő néhány okokat, melyec minden képpen különbet mutatnac. 1. Mert a' hivek *hapestis*sel hálnak-is meg, ugyan a' nagy irgalmu Isten kezében esnec. *2. Sam. 24. v. 14.* Mert mindenkor meg-áll ez, hogy az Ur szemci előt drágalatos az ő szentec haláloc. *Pfal. 116. 15.*

2. Mert az Ur ragasztja ő reájoc a' *pestis*t, a' ki kegyelmes Atya, és a' kinec ők Fiai Leányi. *Rom. 15. 16. 17. ha Fiak pedig, tehát örökösök-is. Esa. 41. v. 10. 13. 14. Pfal. 46. 2. 3. 4. és 91. v. 5. 6. Lásd Síralmas K. 3. v. 20. ---26. és v. 31. 32. 33.*

3. Mert a' kiket egyszer az Ur Jesus Christusban, a' maga szerelmében bé-vőt, úgy meg-tartatnac abban, hogy attul semmi őket el nem szakaszthattya, sem élet, sem halál, &c. *Rom. 8. 38. 39.*

4. A' dög hálálnak-is mint szintén a' rendes halálnak, ki-szakasztatot fulákja a' hivekre nézve, kiknec Istenől ez ellen-is diadalom adatot a' Christusban. *1. Cor. 15. v. 53, 57. Egy szóval szabadulás szereztetet az hálálnac*

H 2

lálnac félelmitül, az Eördögnek meg-rontásával a' kinek vala hatalma az halálon. *Hebr. 2. 14. 15.*

5. Mert mindenec (tehát a' *pestisis*) a' hiveknek javokra szolgál. *Rom. 8. 28. Deutr. 32. 10. Psál. 91. 11. 12. Deutr. 32. 11. Psál. 37. 23. 24. Psál. 34. 19. Hebr. 12. 11*

6. Mert mindenkor igaz az a' mit a' mennyei szövegmondot. *Apoc. 14. 12.* Boldogoc lélnec ez után az halottac kik az Urban halnak-meg, mert meg-nyugosznac az ő fátarságoktul, és az ő tselekedetec jutalma követőit.

7. Valakinek része vagyon az első fel-támadásban, nem árt annac a' másodic halál. *Apoc. 20. 6.* Boldog és szent a' kinek része vagyon az első fel-támadásban, mert azokon nints hatalma a' másodic halálnac, hanem lélnec az Istennec és a' Christuñac papjai. Ellenben, pedig része vagyon az ujjá születet választottaknac kiké a' hit. *Act. 13. 48. Eph. 2. 8.* és így övék az élet. *Joh. 3. 25. 16. 36.*

De midőn ezekről s' ezekhez hasonló több dolgoktul elmélkedvén, erősgettyűc le-eresztet kezeinket, reszkető térdeinket. *Hebr. 12. 12.* Azomban két dologra kel vigyáznunc igen serényen. Először, gyengélkedő hitűnket erősgesűc, hogy nevedgyéc azon igen szorgalmatoskodgyunc. Arra pedig úgy tehetűnc szert, ha a' következő hét dologc szerént tselekedűnc.

I. Ha magukat és a' mi igaságűnkac meg-tagadgyunc. Azon vesztéc a' dologt a' nyavalyás Sidóc, hog' ők az Isté igaságát nem tudván, az őnnön tulajdon igaságokat igyekeztcé állatni, s' az Isten igaságánac nem adták magokat alája. *Rom. 10. 3.* Sz. Pál pedig ez után nyéré meg az hitnek

az hitnec ajándékozo és el-végező urát. *Hebr. 12. v. 2.* melyről láfs. *Phil. 3. 9--13.* Oka ennec ez: mert senki nem keres más igaságot hit által magán kívül, hanem ha minden igaság nélkül valonac isméri ki ki magát lenni. Lássad a' Fariseust és Publicanust. *Luc. 18.*

II. Ha egyedül valo Czélul és határol kiváltképűn, a' Jesus Christus egyedül magánoffan valo igaságát tesztűc előnkben, úgy hogy mindeneket ő kivülötte meg-vesztűnc a' Sz. Pállal. *Phil. 3. 9. 12.* Oka ez: Mert a' Christus Jesus senkitül addig igazán, rendesen nem keresthetic, hanem ha minden ő kivülötte valo dolgoknak felette s' eleiben tétetic, úgy-mint az örök idesűgnec egyetlen egy eszköze. Ugy hogy ezt mondhasa Afással. *Psál. 73. 25.* Kitsoda volna nekem mennyekben te náladnál több, és te náladnál egyebben, nem gyönyörködöm e' földön. El-fogyatkozot az én testem, és az én szívem; az én szívem nec kösziklája, és én örökűgem te vagy Isten mind öröcké. Jól felele a' szent Péter, midőn kérdetnéc Mesterétől, ha ők-is el-akarnának ő tőle menni? Uram kihez mennénc, örök élet beszéde vagyon te nálad. *Joh. 6. 68.*

III. Ha elménknec lelki szemcit egyedül minden más felé valo hunyorítás nélkül az Evangeliomban le-tött drágalatos szép, s' örvendeztető s' biztato ígéretekre fátarthatatlanul függesztyűc. Mert az Evangeliomi tudomány léleknek, igaságnac, életnek szolgálattya. *2. Cor. 3. 6. 8.* Oka ennec ez: Mert Istentől sem adatika' Christus, s' mi tőlűnc sem fogattatik-meg másképpen, hanem csak egyedül az Evangeliombéli ígéretekbe.

IV. Az Evangeliobéli ígéretekre valo lelki szem-

lélefsünkben penig arra igen rákel vigyáznunk. 1. Hog' azokban tsak a' Christust tudgyuc, azt penig a' ki meg-feszítettet, mint szent Pál mondotta maga felől. *1. Cor. 2. v. 2.* hogy ő nem igyekezett egyebet valamit tudni a' Corinthusiak között, hanem tsak a' Jesus Christust, azt penig a' kit meg-feszítettet, s' azt is praedikálotta nekik. *Cap. 1. v. 23. 24.* Mi praedikállyuc a' meg-feszítettet Christust, a' Sidóknak botrányozást, a' Görögöknek penig bolondságot. De a' hivatalosoknak, mind Sidóknak mind Görögöknek a' Christust, az Isten hatalmát és böltselégét. 11. Hogy a' Christushoz ismérjen tökéletes s' magán elégséges érdemű váltságot az idvességre, mind azokra nézve a' kik ő benne hisznek. *Joh. 3. 15. 16.* 111. Hogy az ő kegyelme kiválképpen személy szerint igértetik mindenkinek † valakiknek praedikáltatik az Evangéliom *Mark. 16. v. 13.*

†Saltem
oblatione,
ut omnib'
vocatis, si
non Colla-
tione, ut
solis ele-
ctis.

V. Lelki szegénységünkről szüntelen elmélkedgyünk. Merta' miképpen az orvosság s' az Orvos csak betegnek való; az étel ital, csak éhezőnek szomjuhozónak kell: Igy az irgalmaságnak és kegyelmenek csak azokban nagyon kelleti, s' helye kik azok nélkül szűkölködnek. *Matth. 9. v. 12. 13.*

VI. Arrul-is jó gondolkodni a' hitnek nevelésében munkálódó embernek, tudni illik: kik legyenek azok, kiknek Christus ajánlya magát az Evangéliumban, és akarja őket mint leánykérő, őket maga házasságára kérni. Ez világban szokásul láttyuk lenni, hogy ki ki olyat akar magának feleségül venni, a' melly után maga is meg-gazdaguljon, egy szoval gazdagok. &c. Christus Urunk ellenben csak azokat akarja, a' kik szegények

szegények, alázatos lelkűek, töredelmes szívűek, éhezők, szomjukozók, el-fáradtak, meg-terheltettek s' a' kegyelemnek sem nedvességét, sem virágát, sem gyümölcsét nem érzik. Lásd *Esa. 55. v. 1. 2. Joh. 7. v. 37. Száml. 21. v. 9. Joh. 3. v. 14. Matth. 11. v. 28.*

VII. Hasznos arrul-is elmélkedni s' jól meg-fon-
tolni, ki legyen az a' ki igiretet tölt, melly tökéletes igazságú, hazudni nem tudó legyen *Számlálás. 23. v. 19.* Melly jó akaratú legyen, a' ki igiretit bé akarja tellyesíteni mint kegyes Arva. *Solt. K. 103. v. 13. Matth. 7. v. 11. Esa. 49. v. 15. 16.* Es egyfő s' mind mindenható Isten, a' ki meg-is cselekegheti *Solt. K. 105. v. 5. és 135. v. 5. 6.* Másodszor; Azonban midőn ezekkel gyámolgattyuk gyenge hitűnk, azon kell továbbá lennünk, hogy meg-erősített hitűnk munkálódó legyen. Oka: Mert a' Jesus Christushoz sem a' környűl metélkedés nem használ, sem a' környűl metéletlenség, hanem a' hit melly a' szeretet által cselekedezik *Gal. 5. v. 6.* Mely-lyek legyenek penig az igaz hitnek cselekedeti, immár az harmad rendbéli személyekről való tractabul ki-fog tetezni. Ezek penig lélsznek az erős hitű emberek, kiket a' gyenge hitűeknek-is, mint jó példákat a' nekik adatott hitnek mértéke szerint el-kell követnie.

Következnek azért immár a' harmad rendbéli személyek kik a' mint egyéb kitértetekben, ugy a' *Pestifés* időben-is fel-emelt fővel járnak, a' hitnek ajándékozó és el-végező Urának parancsolattya szerint, tudván, hogy váltságoknak napja közel *Luk. 21. 28. Sid. 12. v. 2.*

Ezek szoktanak, halálokat közel érezvén így szólani: Mint.

1. A' vén.

1. A' vén Simeon *Luc. 2.*

2. Szent Pál *Phil. 5. 21. 23. 2.Tim. 4. 7. 8.*

3. Mint az Anyaszentégyház *Apc. 22. 17. és 21.*

Ezeknek pedig tiszték a' *Pestis*nek idején.

I. Juslanak a' bűnnek, világnak dőgítől az igaz poenitentia tartás által való meg-térése. Lássad *Sophon. 2. v. 3. Jerem. 18. v. 7. 8.* Azért szokott Isten, tűrő szenyvedő, várakozó lenni, és az érdemlett büntetést, ottan a' bűnösön véghez nem vinni, hogy a' meg-térése idő engedtesék, mint meg-tétetik *Pradik. K. 8. 11. 12.* Ugy láttatik Isten cselekedni mint az olly ember, kinek kezében meg-vont íjv vagyon, abban nyilak, s' elébb mint sem el-lővne, kiált hog' kiki el vonnya magát hogy az el-lővendő nyilaktul meg ne sértesék. Így Isten ő Szent fellége mennyit cselekszik beszéddel, melly által int, hiv, ígér; mennyit a' példák által hogy meg-térjünk, s' éllyünk. Lássad *Job. 33. v. 14. 15. 16. 17. 18.* Kiván mindazáltal Isten ollyan meg-térést, a' mellyekben ezek fel-talátnak, Szent Pálnak tanítása szerént, melly vagyon *2.Cor. 7. v. 10. 11.* Tudni illik 1. Kegyes szorgalmatosság és kívánsága a' bűnnek el-hagyásának, és a' jónak el-követésének. 2. Az Isten pártára való kiállítás, hogy magunkat vádollyuk, az Istent pedig igaznak valljuk. 3. Boszszonkodás, mell akkor lesz: midőn a' magunk erőtelenségünkön az Isten előtt törődünk, reprenkedünk, és így az Istennek irgalmaságát kívánjuk a' Christusbán. 4. Fiui félelelem, melly származik ezekből, hogy kegyes Atyánkat bántottuk-meg, hogy ő haragszik mi reánk. 5. Felette nagy kívánság, melly arra viszen hogy szívvel kiáltunk Istenünkre, s' esedez-

esedezzünk bűnünk bocsánattyáért a' Jesus nevében. 6. *Zelus*, forro buzgoság az Isten dicsősége mellet, hogy az minden uttal moddal éléb éléb mozdítsák. 7. Boszszu állás, az az minden tselekedetünknek szoros fel-czir-kálása, magunkat bűnünk szerént való meg-ítélésé, tselekedetünknek rendetlen indulatiban való meg-Zabolázása. Botrántoztato kezünknek el-vágása, szemünknek ki-tolása.

II. Hogy birjác lelkeket a' békeféles tőrés által, magokat az hatalmas Isten keze alatt meg-alázzák, megnyugodgyanak a' Jehovában, szüntelen várják őtet, békeféles tőrésben s' reménységben, mellyekben áll minden mitehetségünk. Lás ezekről. *Psal. 27. 14. és 62. 9. Lás példákat is. 2.Sam. 15. v. 25. Cap. 24. 14. és Psal. 38. 15. 16. Gen. 22. 2. s' tovább. Ide valok a' három, iff jac példái. Dan. 3. Magác a' Daniél. Cap. 6. szent Pálé. 2.Cor. 12. 10. Ide való ez intés. Hebr. 12. 1.*

III. Hogy reménységeket mennyekben, mint bátorfágos es erős vas matskáját meg-vertén, az halált, Hebr. 6. 9. meg-előző betegséggel, s' magával is a' *pestis* halállal, diadalmason meg-harczollyanak, hogy minden nehéz- Rom. 8. 37. ségeken diadalmasoknál fellyeb való legyenek, és az öröcké boldogító mennyei országra által mehesse. Ez azért tiszték hogy ily értelmec, hitec, reménleg, légyen, kik ezeket mondhasák szent Pállal, a' mint vagyon. *2.Cor. 5. 1. 2* Igen szoros ut a' mellyen a' reménleg az embert idvességre viszi. *Act. 14. 22.* mindazáltal ezen reménleg, ísmét tsalhatatlanul a' keresztről, a' dicsőségben, ugyan majd mint egy kézen fogva bé helyeztet. Lássad ez helyeit az Szent Írásnak. *Rom. 8. 12. Joh. 10.*

Joh. 16. 21. 22. Luc. 22. 29. 30. Joh. 17. 2. Ezt mutattya a' Lázár példája. Luc. 16. Ez reménység az egy szempillantásig való nehézség helyet viszen örökké való jokra. 2. Cor. 4. 17. 18. vedd őszve ezeket. Apoc. 2. 10. Joh. 16. v. 21. Efa. 44. v. 8. Nem-is szégyenit-meg a' reménység. Rom. 5. 5. vedd őszve Cap. 8. v. 38. 39. Joh. 19. v. 25. Psal. 116. 7. és v. 15. Ezt ohajtja vala Báálám. Num. 23. v. 14. Ez okon való ohajtása vagyon szent Pálnak. Rom. 7. 24. vedd őszve Phil. 1. 23. Jobb-is; mert a' lesz a' mi meg-iratoz. Apoc. 14. 13.

IV. Az buzgóféltő átitatos könyörgésekben foglalatoskodgyanac, mely által a' kegyelemnek ajtaján a' Jesus Christus által Zörgessence, mint Izraelnek egyedül való Orvosának ajtaján. *Exod. 15. 26. kinec mind élet, mind halál, egétség, betegség, vagyon egyedül kezeibé, és kinec elégséges hatalma, tehetsége, hogy mind ezekből szabadossan sáfarkodhassék a' mint akarja. Természet diktálása, hogy a' beteg orvost keresen, vonnyon, téged-is a' kegyelem, a' te lelki orvosodnak keresésére. Annál inkább hogy ezt maga parantsollya, magát ajánlya. Lásd Joel. 2. 31. Psal. 34. 18. és 22. 25. De hittel. Jac. 1. v. 6. De meg-téréssel. Jac. 4. 8. 9. De áthatatossan. 2. Pet. 3. 8. 9. Habac. 2. 3. De töredelmes szível. Psal. 145. 18. Így nem lesz héjában. Lásd 2. Sam. 24. 17. Psal. 3. 5. 2. Reg. 30. 3. Azért-is parantsoltatic. Luc. 21. 36. Psal. 50. 15. és 91. 1. és v. 15. 16.*

V. Hogy házad népét jól el-rendeljed. *Efa. 38. 1.*

VI. Felebaráttal békességben ély, ha nehézség volt köztetec, meg-békéllyél, az Urnac tanítása szerint. *Matth. 5. 23. s' tovább, hogy a' pestis által hirtelen-*

reá szor

a' szorittatván, kegyes Attya helyet, haragos biro-
kben ne esél, szent Angyaloc helyet kinzó ördögök
ezekben; a' ditsőséges Egek helyet, ferét örök kinok-
ak poklában ne vetessél.

VII. Minden jó tselekedetekben gyümölcsözzél,
Matth. 3. v. 8. Col. 1. 10. Hogy mikor osztán pestis által
lkedne el-kelettedről válni, akkor azt cselekedhes-
d a' mit Sz. Péter tanátsol. *1. Petr. 4. 19. azt mondhas-*
tok a' mit Dávid. *Psal. 31. 6. szent István. Act. 7. 59. Sőt*
jed a' Jesus Christus. *Luc. 23. 45. s' így azt nyered-meg*
mint let dolga a' Lázárnac. *Luc. 16. 22. ő boldog kézü-*
rtne boldog ki-menetele!

Találatnac negyedfzer vakmerő emberek-is a' pe-
stisnek idején, kiről (légyen szabad említenem) emléke-
ik Syrac. *Cap. 3. 25. 26. 27. A' kemény szívé végezetre*
gonoszul jár, és a' ki szereti a' veszedelmet abban leszén
vesztése. A' kemény szívé meg-vesztegettetic, nehéz
nunkával, és a' gonosz ember eggyic bünt a' másakra-
akja. Mikoron a' kevélyre nyomorúság száll, nintsen-
neg-gyógyulása, az ő utai gyökereitől ki-szaggattat-
lak, mert istentelenségnek plántája gyűkerezet megő-
jenne.

Vakmerők penig ezec.

1. A' kik minden szabados eszközökkel való élet
meg-vetne; mert az Istennec gond vitelése a' jó, s' töle
rendeltetett eszközök soha ki nem rekeszti, hanem in-
kább bészoglallya, mint az Ezechiás példája mutattya.
2. Reg. 20. 7. tsak hogy elkel távoztatni, a' miben Asa
vétkezek. *2. Chron. 16. 12. Erről fellyeb többet szökött*
2. A' kinec sem lakása dögös helyen, sem hivatal-
lya nem

88 BŰGHALAL ELLEN VALÓO RYÖSSÁG.

Iya nem kívánnya, sem szükségétől nem kényszerítetté, sem hibától (mert a hit nem vakmerő) nem él, s még-is afféle helyeken jár, jös-megyen, forog, &c.

3. A' kifizemjében magát meg nem alázza, Isten parantsolatya ellen való bűneit el nem hagyja, hanem inkább öregbiti, a' mint az Vr panaszolkodik. *Esa. 1. 5. Jer. 5. 8.* Illyen vala Achaz. *2. Chron. 28. 22.* Azomban semmi jora magát nem fordította. Illyenektől való panasz vagy. *Psal. 92. v. 11.* Ezek azért mint hogy szeretik a' vezedelmet, félső hogy abban ne essenek. Így jára a' nép. *Num. 14. v. 44.* Így Amos. *2. Chron. 25. 17.* még az igaz Jónás is. *Cap. 3. 5. 20.*

Nem tessék azért immár nékem (hogy azutólyán kezdgyem, a' *pestis* nec idein, a' vakmerőség; nem ditsérem a' hitben való gyengelkedést, meg-vetem a' *pestis* elől való pusztá magánossan való el-futást, isten boszszuágára valonak tartom lenni a' *pestis*nek füstel való üzését. Nem hiszem hogy ezek értenék, hogy a' *pestis* mi legyen, hogy emberből, és egyéb *pestis*es helyekről, mathakul füstel akarják, s szelldözéssel a' *pestis* le-tisztítani. Voltak az *Öv Testamentomban Cereonias* módafoc, hogy mindene helyet egyet emlitsék, ha ki hőlt testet, de akar mi hőlt test, a' akar mi képpen meg-holtak, Istenet est végig, tiszta-lan volt, s este mind magát, mind ruháját vízzel kellett meg-mosni, de az nem ide való. Füstel való meg-tisztulást pedig illyen módon való füstöléssel mint ma élnek, arról semmi.

Tudgyák-e 1. Ki-ragasztja-e'l a' *pestis*? Mi ugy értyük, az Isten. 2. Mitől a' a' *pestis*nek érdemlő oka? Mi ugy tudjuk a' bűn. 3. Ki által ragasztja-e'l Isten? Azt is ugy lártuk Angyala által. 4. Mi végre ragasztja-e'l? 1. Hogy az ő haragjánac erejét meg mutassa. 2. Hogy az fellelmet fel-állassa. *Psal. 99. v. 11.* Azt a' fellelmet: mely 1. A' Bűnt el hagyassa. 2. Meg-téréshez illendo jó gyümölcsöt teremtsen, melye által ő ditséretsék, s hível idvességet végyenek.

Nints itt haszna a' füstnek, javallom azért az hit által való élést. Mely igaz hitben mindeneke erőstsen, nevellyen a' hitnek el-kezdő és ajándé-kozo Vra Istene a' Jesus Christus,
A M E N.

